

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

**Analýza a komparace neverbálních aspektů v pořadech The
Graham Norton Show a The Tonight Show Starring Jimmy
Fallon**

(The Analysis and Comparison of Nonverbal Aspects Television Programmes The Graham
Norton Show and The Tonight Show Starring Jimmy Fallon)

Bakalářská diplomová práce

Tomáš Odstrčil

Vedoucí práce: Mgr. Petra Chvojková, Ph. D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou použitou literaturu i další zdroje. Práce obsahuje 103 789 znaků.

V Olomouci dne

Podpis

Děkuji Mgr. Petře Chvojkové, Ph. D. a Mgr. Andree Faltýnkové za veškerý čas a rady, které mi během psaní této práce věnovaly.

Abstrakt

Cílem práce je analýza a následná komparace projevů neverbální komunikace v pořadech *The Graham Norton Show* a *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon*. Analyzovány a komparovány budou vybrané segmenty neverbální komunikace, kterými jsou proxemika, posturika, mimika, gestika, ale také prostředí obou pořadů. Shody a rozdíly budou popsány na několika příkladech ze dvou dílů obou pořadů, přičemž spojovacím prvkem mezi epizodami bude vždy jeden společný host.

Klíčová slova

Komunikace, neverbální komunikace, komunikační interakce, komunikační akt, komparace, talk–show

Abstract

The content of this thesis is analysis and comparison of certain aspects of nonverbal communication in TV shows *The Graham Norton Show* and *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon*. The segments of nonverbal communication that will be analyzed and compared are proxemics, posture, facial expressions, gestures and surroundings of both TV shows. The similarities and differences will be described on several examples of two episodes of each show. The common element of the examined episodes is one mutual guest in both shows.

Key words

Nonverbal communication, communication interaction, social communication, communication context, comparison, talk-show

Obsah

Abstrakt.....	4
Klíčová slova	4
Abstract	5
Key words.....	5
1. Úvod.....	8
2. Cíle práce.....	10
3. Metodologie	11
4. Postup práce.....	12
4. 1. Způsob výběru vzorku	13
I. Oddíl: Teoretický rámec	15
5. Komunikace	15
5. 1. Funkce komunikace.....	15
6. Neverbální komunikace	17
6. 1. Propojení s verbální složkou.....	18
6. 2. Kontext	19
6. 3. Možnosti členění neverbálního chování.....	20
6. 3. 1. Komunikační situace	21
6. 3. 2. Proxemika	21
6. 3. 3. Posturika	22
6. 3. 4. Gestika	22
6. 3. 5. Zrakový kontakt	24
6. 3. 6. Mimické projevy (affect displays)	25
II. Oddíl: Analytická část.....	27
7. Analýza vybraných prvků neverbální komunikace.....	27
7. 1. Komunikační situace	27
7. 1. 1. Představení pořadů.....	27
7. 1. 2. Prostory studií.....	30

7. 1. 3. Zařzení.....	32
7. 1. 4. Aparatura.....	33
7. 1. 5. Subjekt a objekt.....	34
7. 1. 6. Komparace komunikační situace.....	34
7. 2. Proxemika.....	37
7. 2. 1. Komparace proxemiky.....	39
7. 3. Posturika.....	41
7. 3. 1. Komparace posturiky.....	46
7. 4. Gestika.....	48
7. 4. 1. Emblémy.....	48
7. 4. 2. Ilustrátory.....	55
7. 4. 3. Regulátory.....	60
7. 4. 4. Adaptéry.....	63
7. 4. 5. Komparace gestiky.....	66
7. 5. Mimické projevy.....	68
7. 5. 3 Komparace mimických projevů.....	78
8. Závěr.....	80
9. Zdroje.....	82
9. 1. Prameny.....	82
9. 2. Literatura.....	82
9. 3. Internetové zdroje.....	83
10. Seznam příloh.....	84
11. Přílohy.....	85

1. Úvod

„Nelze ne-komunikovat.“¹ Tato na první pohled opozitní fráze naznačuje všudypřítomnost neverbální komunikace. Jeden z pěti základních komunikačních axiomů poukazuje právě na to, že nelze nekomunikovat. Watzlawick tvrdí, že každý druh chování je určitým druhem komunikace a že není možno se nijak ne-chovat². S neverbální komunikací se proto setkáváme téměř neustále, a je to právě ona, která dokáže dodat našemu projevu důvěryhodnost a spád, ale může nás i radikálně zradit, jelikož může odhalit naše vnitřní prožitky a postoje. Neverbální komunikace může leccos prozradit o člověku samotném a její účinek je mnohdy násobně silnější, než u komunikace verbální.

Komunikace jako taková nahrazuje biologické nedostatky člověka, ve kterých jej převyšují jiní tvorové³. Zajišťuje člověku konstruktivní myšlení, kterým tyto nesnáze dokáže překonat. Člověk nemá na rozdíl od ryb predispozice k tomu, aby vydržel delší dobu pod vodou, ale dokáže vymyslet šnorchl a kyslíkovou bombu. Nemůže se pohybovat stejně rychle jako čtyřnohá zvířata, proto vymyslí kolo a následně auto. Příklady konstruktivního myšlení jsou ale i mnohem jednodušší. Kolik koček se například při přecházení silnice „rozmyslí“, že by se mělo rozhlédnout na obě strany?

Neverbální komunikace není zdaleka ovlivněna pouze vůlí člověka. Pro její pochopení jsou potřeba znalosti anatomie, neurofyziologie nebo biomechanických zákonitostí lidského organismu⁴, proto jsou využívány exaktní obory, jako jsou psychologie, medicína, etologie, neurovědy atd. Pro správné zkoumání problematiky neverbální komunikace je stěžejní velká míra pozornosti. Některé neverbální projevy totiž mohou trvat pouze zlomek vteřiny a člověku tak snadno uniknou. Tyto projevy jsou ale bohužel většinou těmi nejzajímavějšími. Zpravidla se totiž jedná o ty, které člověk produkuje mimoděk.

Úkolem této práce je porovnat neverbální komunikaci moderátorů dvou talk-show a hostů ze světa showbusinessu, které si do jednotlivých dílů zvou. Oba moderátoři i hosté jsou experty ve svém oboru a jejich komunikace, ať už verbální, nebo neverbální, je výsledkem dlouholetého tréninku. Právě tato praxe bude výzkumnou prací ztěžovat, jelikož jsou všichni čtyři muži vycvičení ve skrývání pravých emocí a projevů. Na druhou stranu, pokud by své emoce skrývali příliš, ubralo by to jejich projevu na důvěryhodnosti. Každý hraje nějakou roli,

¹ WATZLAWICK, P., BAVELAS J., a JACKSON D. Pragmatika lidské komunikace (2011), s. 45

² Tamtéž, s. 43

³ KELLER, J. Úvod do sociologie (2004), s. 49

⁴ TEGZE, O. Neverbální komunikace, (2003), s. 17

a aby byla tato role přesvědčivá, musí ji i přesvědčivě zahrát⁵. Proto musí najít tu správnou míru umírněnosti emocí.

Neverbální komunikace je zajímavá právě díky obtížné kontrolovatelnosti. Člověk má mnohonásobně větší kontrolu nad tím, co sdělí slovy, než co sdělí svými pohyby. Pokud jsou slovní a neverbální složka komunikace v rozporu, máme ve zvyku přikládat větší váhu neverbální složce. Pokud například někdo řekne: „Nic mi není,“ a má při tom ztuhlé svaly v obličeji a ruce zaťaté v pěst, máme tendenci jeho slovní výpověď interpretovat jako nepravdivou.

⁵ GOFFMAN, E. Všichni hrajeme divadlo (1999), s. 25

2. Cíle práce

Cílem práce je analýza a následná komparace vybraných neverbálních projevů moderátorů a jejich hostů ve dvou dílech pořadů *The Graham Norton Show* a *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon*. Práce se bude snažit zodpovědět následující výzkumné otázky.

V/O 1: „Jaké neměnné vlivy působí na aktéry komunikačního aktu?“

V/O 2: „Jaké jsou specifické neverbální projevy moderátorů analyzovaných pořadů? Jaký vliv mají na chování hosta?“

V/O 3: „Existují rozdíly v neverbálním chování stejných osob/hostů ve dvou různých pořadech?“

Práce se tedy bude postupně soustředit na prostředí, neverbální projevy moderátorů a hostů, jejich komparaci a nakonec určení aspektů, ovlivňujících rozdílnost či shodnost neverbálních projevů v obou pořadech. Nejprve bude analyzováno prostředí, poté bude věnována pozornost osobě moderátora a jeho hostům, a potom bude sledováno, jak moderátor působí na hosty a zda je možné mluvit o vzájemném ovlivňování, tj. že se herci/hosté chovají výrazně jinak⁶.

⁶ Samozřejmě je možné sledovat více proměnných, například to, že je pořad zaměřen na jiné publikum, apod.

3. Metodologie

Práce bude vystavěna na metodě pozorování a analýze vybraných televizních pořadů. Jedná se o komplexní analýzu projevů s přihlédnutím k dalším faktorům. Tj. analyzovány budou vybrané jevy z oblasti označované široce jako neverbální komunikace, která bude podrobně pojednána v teoretické části. Pozornost bude věnována prostoru a v návaznosti na to bude provedena analýza jednotlivých projevů neverbální komunikace nejprve u moderátorů a následně u jejich hostů. Zkoumanými projevy budou proxemika, posturika, mimika a gestika v tomto pořadí⁷. Tato práce se zaměří na výše zmíněné projevy, jelikož je jejich užití v komunikaci často nejvýraznější, a protože jejich využitím nositelé sdělují mnohé nejen jako komplement své promluvy, ale i informace o nich samých.

Aspekty neverbální komunikace budou interpretovány s ohledem na danou komunikační situaci a s tím související komunikační kontext. Následovat bude interpretace možných významů jednotlivých prvků neverbální komunikace a v rámci každého vybraného segmentu neverbální komunikace nakonec dojde ke komparaci. V práci budou zohledněny vlivy, které na komunikaci působí, jako je prostředí či osobnost moderátora.

Vybrány byly dva pořady stejného mediálního formátu, přičemž *The Graham Norton Show* je určen pro britské publikum a *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon* je určen publiku americkému⁸. U stejného hosta v obou pořadech bude sledováno, zda se chová odlišně, a bude zkoumáno, co tyto změny může způsobovat. Pozornost bude věnována roli moderátora a jeho působení na hosta. Dalším faktorem pro výběr právě těchto pořadů byl fakt, že oba vysílaly díl se stejným hostem⁹ s časovým odstupem dvaceti čtyř dní. Díky tomuto faktu se dalo předpokládat, že budou témata rozhovorů s totožným hostem podobná, ne-li identická, což se během analýzy potvrdilo.¹⁰

⁷ Pořadí zkoumání jednotlivých složek neverbální komunikace je určeno na základě toho, jak podléhají vůli a činnosti všech aktérů komunikačních aktů během pořadu. První jsou tedy zkoumány neměnné vlivy a tedy i prostředí obou studií, poté proxemika, posturika, mimika a konečně gestika.

⁸ Co je ovšem naopak spojuje je fakt, že byly oba dva v době psaní této práce nejsledovanějšími pořady ve svých zemích – Norton ve Velké Británii a Fallon ve Spojených státech.

⁹ V tomto případě s Benedictem Cumberbatchem

¹⁰ Zkoumání interkulturních aspektů však není cílem této práce.

4. Postup práce

V teoretické části budou vymezeny klíčové koncepty neverbální komunikace/chování¹¹ a jejich segmentů. Bude zde nabídnuta škála přístupů k interpretaci jednotlivých složek neverbálního chování. Tyto přístupy budou podrobeny kritické reflexi, na základě které bude vybrán vždy jeden klíčový pro následující analytickou část.

Teoreticky budou vymezeny základní sledované jevy, jimiž jsou prostředí, vzdálenost komunikantů, posturika, mimika a gestika. Z popisu komunikační události a prostředí, následné analýzy a interpretace neverbálních projevů moderátorů a jejich hostů bude možné uskutečnit jejich následnou komparaci.

Práce se také zaměří na stanovení vlivu změny komunikačního prostředí a osoby moderátora na dílčí a celkový průběh jednotlivých složek neverbální komunikace. Zkoumáno tedy bude prostředí komunikační události, proxemika, posturika, mimika, gestika, v potaz budou ale brány i další významné neverbální projevy¹². V první řadě bude věnována pozornost proxemice a posturice, neboť tyto dvě neverbální proměnné jsou klíčové pro interpretaci dalších – dílčích neverbálních aspektů. V návaznosti na to bude teoreticky konceptualizována mimika a gestika. Podrobněji proto budou zkoumány projevy mimiky a gesta, která jsou až na výjimky téměř vždy mnohovýznamová, a to i v rámci jedné kultury. Zdvžený palec může například znamenat úspěch, pochvalu, souhlas, nebo označení počtu¹³. Vždy je proto důležité vycházet z kontextu situace a verbální komunikace, která je s neverbální velmi úzce provázána. Tegze dokonce uvádí, že zkoumání zaměřené pouze signály těla a jejich vyjmutí z kontextu verbální komunikace je chybou¹⁴. Téměř každému neverbálnímu projevu lze nezkresleně porozumět teprve v jeho situačním kontextu¹⁵.

Následně bude provedena analýza na základě vymezení pojmů v teoretickém rámci.

Tato práce si nedává za cíl odhalit přesný význam veškerých aspektů neverbální komunikace zkoumaných jedinců z obou pořadů. Jejím úkolem je pouze nabídnout možné interpretace, které by mohly jednotlivé projevy nést. Kvůli kvalitativní povaze této práce není

¹¹ Někteří autoři vidí mezi neverbálním chováním a komunikací rozdíl. Například Morreale, Spitzberg a Barge (2007) uvádějí, že je neverbální komunikace veškeré mimoslovní chování, které předává zprávy a nese sociální význam. Pro potřeby této práce budou však pojmy neverbální chování a komunikace chápány synonymně, jako je tomu například Knappově publikaci *Nonverbal Communication in Human Interaction*.

¹² Jako je například haptika či komunikace za pomoci pohledů.

¹³ KLEIN, Z. *Atlas sémantických gest* (1998), s. 63

¹⁴ TEGZE, O. *Neverbální komunikace* (2003), s. 24

¹⁵ VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace* (2009), s. 99

stoprocentní odhalení významů možné, přesto lze však v daném vzorku identifikovat například emblematická gesta, jejichž význam je v dané společnosti totožný, nebo obdobně některé projevy mimiky. Práce bude zkoumat i to, zda se stejný herec neverbálně vyjadřuje v různých pořadech obdobného formátu obdobným způsobem, nebo zda je možné v oblasti jeho neverbální komunikace rozpoznat rozdíly.

4. 1. Způsob výběru vzorku

V této práci budou analyzovány dva pořady stejného mediálního formátu. Zkoumána bude dvojice dílů pořadů *The Graham Norton Show* a *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon*. Srovnávaná dvojice není vytvořena arbitrárně, ale na základě totožného hosta, který je přítomen v obou dílech, a časové blízkosti vysílání obou dílů pořadů. Pozornost bude věnována neverbální komunikaci obou komunikačních partnerů (moderátora i hosta). V případě *The Tonight Show* se často vyskytují předem připravené scénky nebo hry, u kterých je neverbální komunikace velmi specifická.

V pořadu *The Graham Norton Show* byl vybrán díl z 24. října 2014.

Hosty tohoto dílu jsou Benedict Cumberbatch, Miranda Hart, Timothy Spall a Adam Levine se svojí kapelou Maroon 5. Rozhovory se tematicky zaměřují především na Cumberbatchův nový film *The Imitation Game* a jeho účast na předávání Cen Akademie. Dalším tématem je premiéra Spallového nového filmu *Mr. Turner*, nová kniha a končící seriál Mirandy Hart a začínající turné kapely Maroon 5. Vybraný díl trvá 43 minut 50 sekund.

V pořadu *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon* byl vybrán díl ze 17. listopadu 2014.

Jimmy Fallon si pro tento díl svého pořadu pozval Benedicta Cumberbathe, Allison Williams a na začátku pořadu se objeví i Jim Carrey. Poslední částí pořadu je Fallonovo vystoupení s kapelou *The Roots*, které nazval jako Not U2. Hlavními tématy rozhovorů je Carreyho a Danielsův nový film *Dumb and Dumber To*, Cumberbatchova *Imitation Game* a s ní spojené předávání Oskarů, podobně jako tomu je v případě Nortonova pořadu a divadelní představení Allison Williams – *Peter Pan Live!* V rámci Fallonova pořadu je navíc zařazena hra Benedicta Cumberbathe a Jimmyho Fallona nazvaná *Three Word Stories*. Tento díl trvá 41 minut a 3 sekundy.

Zkoumány budou celé díly obou pořadů. Zvláštní pozornost však bude věnována částem, kdy hosté sedí na pohovkách a vedou rozhovor s moderátorem. Show Jimmyho Fallona je specifická tím, že v ní moderátor se svými hosty v několika posledních minutách předvádí

určitý typ představení, který se vymyká tradičnímu formátu talk-show. Ani díl vybraný pro tuto analýzu není výjimkou a je v něm zařazena i herecká etuda, ve které je moderátor na laně přivázan k vyvýšené železné konstrukci a předvádí létání, které musí podstupovat Allison Williams v divadelním představení *Peter Pan Live!*. Ačkoliv je tento moment svými neverbálními projevy velmi specifický, lze pozorovat několik gest a projevů mimiky, které se objevují i v ostatních částech pořadu. Premiéry vysílání obou dvou dílů jsou od sebe vzdáleny čtyřadvacet dní.

I. Oddíl: Teoretický rámec

5. Komunikace

Komunikace je široký pojem, jehož definice není tak jednoduchou záležitostí, jak by se na první pohled mohlo zdát. Při definování komunikace v užším slova smyslu existuje hned několik různých teoretických přístupů. Komunikace je často definována jako médium manifestací lidských vztahů¹⁶, sdělování a sdílení v mezilidském styku¹⁷ nebo například prostředek výměny informací mezi lidmi¹⁸. Definice pojmu komunikace existuje nepřehledné množství, jelikož každá věda, která komunikaci zkoumá, potřebuje svůj vlastní způsob uchopení problematiky.

Pro tuto bakalářskou práci však budou stěžejní definice, které se shodují v tom, že komunikaci vnímají jako nějakou výměnu, oboustranný proces patřící dvěma či více lidem. Už pokud vycházíme z definice dopravní komunikace, jakožto prostoru vymezeného pro spojení dopravními prostředky¹⁹, nacházíme slovo spojení, které nám také indikuje oboustrannou výměnu. Jedná se tedy o „vysílání a přijímání verbálních i neverbálních sdělení mezi dvěma a více lidmi“²⁰.

5. 1. Funkce komunikace

Formování komunikačního aktu má zpravidla nějaký účel. Vymětal (2008) proto vymezuje jedenáct následujících funkcí. Nejzákladnější je funkce informativní, dále však vyčleňuje poznávací (týkající se poznatků o okolním světě i o sobě samém) a instruktivní, která je ve své podstatě informativní doplněná o vysvětlení postupu. Vzdělávací a výchovnou funkci osobní identity, která má za úkol utřídění vlastních názorů a postojů, socializační, přesvědčovací, sebe-motivační, zábavnou, svěřovací, která dopomáhá původci sdělení překonávat těžkosti, sdílet pocity a „vymluvení se“ a konečně funkci únikovou²¹.

Během komunikačního aktu se většinou nevyskytuje pouze jediná z funkcí. Pokud nejde například o hlášení místního rozhlasu, které funguje jen na funkci informační (ve vzácných výjimkách i na instruktivní), většina komunikačních aktů obsahuje dvě a více funkcí. Na

¹⁶ WATZLAWICK, P., BAVELAS J., a JACKSON D. Pragmatika lidské komunikace (2011), s. 24

¹⁷ KŘIVOHLAVÝ, J. Neverbální komunikace: Řeč pohledů, úsměvů a gest (1988), s. 5

¹⁸ VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací (2008), s. 22

¹⁹ PETRÁČKOVÁ, V. a KRAUS, J. Akademický slovník cizích slov (1998), s. 406

²⁰ DEVITO, J. Základy mezilidské komunikace (2008), s. 28

²¹ VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací (2008), s. 24

jednotlivých dílech pořadů budeme moci sledovat hlavně funkce informační, poznávací, socializační a zábavnou.

6. Neverbální komunikace

Je třeba hned z kraje říci, že neverbální komunikace funguje společně komunikací verbální. Lidé ji často využívají jako komplement komunikace slovní. Ti, kteří však z jakéhokoliv důvodu nemají možnost používat slovní dorozumívání, si musí vystačit s neverbální komunikací. Za jistých okolností může neverbální komunikace téměř kompletně nahradit slova (například v případě znakové řeči), ale většinou tomu tak není.

Komplexní problematika nelze vyjádřit pouhými gesty a pohyby hlavového svalstva. Stěží vysvětlíme teorii relativity bez použití slov. Avšak obtížný je i opačný případ mluvy bez užití neverbální komunikace. Pokud jsou aspekty neverbální komunikace nedostačující, působí tento fakt rušivým dojmem. Kompletní absence neverbální komunikace není však v běžné interakci téměř možná.

Veškerá neverbální komunikace nemusí být viditelná, ale základní projevy mohou být slyšitelné. Například projev bez jakýchkoliv paralingvistických prvků není možný. Projev má vždy nějaké tempo, kadenci, intonaci, ale i případná absolutní absence zmíněných projevů by byla příznaková.

„Způsoby sdělování zpráv v mezilidském styku, které jsou jiného druhu nežli slova.“²² Tak neverbální komunikaci popisuje Křivohlavý. Ta se ovšem dá vysvětlit i jako „proces dorozumívání neverbálními prostředky“²³, jak tvrdí Akademický slovník cizích slov. Z této krátké poučky lze usuzovat, že za neverbální komunikaci se dá považovat veškerá neslovní lidská činnost, kterou se vyjadřuje. S tímto tvrzením souhlasí i odborníci. Například Křivohlavý do neverbální komunikace započítává i vizáž, umělecká díla, tanec, nebo pohyby dirigentů²⁴. Slušným oblečením se někteří jedinci snaží prokázat (komunikovat), že mají dobré společenské postavení, plat, vkus, atd²⁵. Surrealistickým obrazem může chtít malíř vyjádřit svou depresi nad pomíjivostí života. Pouhým pozvednutím taktovky se padesátka hudebníků dozví, že přijde začátek skladby. Tato práce se bude soustředit především na projevy. Existuje tedy širší a užší pojetí neverbální komunikace. Tato práce se bude zabývat tou užší a zaměří se převážně na

²² KŘIVOHLAVÝ, J. Neverbální komunikace: řeč pohledů, úsměvů a gest (1988), s. 9

²³ PETRÁČKOVÁ, V. a KRAUS, J. Akademický slovník cizích slov (1998), s. 526

²⁴ KŘIVOHLAVÝ, J. Neverbální komunikace: řeč pohledů, úsměvů a gest (1988), s. 10

²⁵ Mezi teoretiky neexistuje shoda o tom, za jakých okolností užívat pojmy neverbální komunikace a neverbální chování. Někteří tyto pojmy striktně odlišují, ale jiní používají tato označení synonymně. V této práci bude neverbální chování chápáno jako jev, nadřazený neverbální komunikaci, který nemusí přenášet význam a komunikace už jako záměrná za účelem přenosu významu.

komunikaci vlastní lidskému tělu. Proto budou zkoumány projevy složek neverbální komunikace uvedených v kapitole 3.

6. 1. Propojení s verbální složkou

Pro správné uchopení problematiky je třeba uvést i funkce neverbálního dorozumívání. Jak už bylo řečeno, verbální i neverbální složka jsou velmi úzce provázány. Neverbální komunikace dokonce nemůže být studována v izolaci od celého komunikačního procesu²⁶. V komunikaci face-to-face jsou běžně užívány zároveň a v souladu, pro nejlepší vyjádření záměru. Existují však i situace, kdy si verbální a neverbální složka záměrně odporují. Pokud je verbální a neverbální složka v rozporu, lze hovořit o tzv. nekonzistentní komunikaci. Knapp a Hallová²⁷ vymezují následující funkce a způsoby provázání obou složek komunikace.

Opakování je nejjednodušší formou této provázanosti. Pokud například řekneme někomu, že cesta vede rovně, a poté ukážeme paží před sebe, jde o opakování.

Další interakcí obou složek komunikace je konfliktnost. Tento projev se dá například pozorovat na studentovi, který prohlašuje, že není nervózní a přesto se mu třesou ruce. Tato forma ztěžuje možnou interpretaci projevu.

Co naopak interpretační proces usnadňuje, je funkce doplňování. K tomu dochází, když se snažíme, aby naše neverbální komunikace korespondovala s tím, co říkáme. Pokud se chceme za něco omluvit, sklopené oči a přešlapování dodají naší omluvě uvěřitelnost.

V určitých situacích lze verbální složku kompletně nahradit nějakým gestem. Zde je ale potřeba mít se na pozoru. Tato plnovýznamová (emblematická) gesta mají často různé významy v různých situacích. Kupříkladu napjatý ukazováček přiložený k čelu, může znamenat jednak nový nápad, ale také se tím dá vyjádřit, že je někdo hlupák.

Neverbálně jsme schopni také zesílit, nebo naopak zmírnit verbální složku naší výpovědi. Silný stisk ruky a velká gestikulace dávají projevu větší spád a pomyslnou důležitost, kdežto tichý hlas a pohled mimo oči partnera projevu na důležitosti ubírá.

Posledním uvedeným propojením je regulace projevu. Například zdvižením ruky dává žák najevo, že má zájem odpovědět na otázku učitelky, a ve chvíli, kdy učitelka pokyne žakovým směrem, mu kýžený prostor dává.

²⁶ KNAPP, M. Nonverbal communication in human interaction (1978), s. 12 – 18

²⁷ KNAPP, M. a HALLOVÁ, J. Nonverbal Communication in Human Interaction (2010), s. 12 – 17

6. 2. Kontext

Komunikační akt neovlivňuje pouze řečené, nebo gestikulované. Na komunikaci jako takovou působí velké množství dalších vlivů, které ovlivňují její průběh. Nejužitečnější rozdělení kontextů uvádí ve své knize Hayesová²⁸, která kontexty řadí do třech velkých skupin, zatímco Vybíral²⁹ rozlišuje pouze dvě skupiny proměnných, a to na vnitřní a vnější.

Fyzický kontext zahrnuje jednoduše řečeno prostor, ve kterém se komunikace odehrává. V případě zkoumaných pořadů se jedná o studio a jeho uspořádání, vybavení, zaplněnost hlediště, apod. Projevem fyzického kontextu přitom může být i drobné vyvýšení pozice jednoho z komunikačních protějšků.

Sociální kontext Hayesová pro správné pochopení rozděluje do několika menších podskupin. První takovou podskupinou je scénář, díky kterému víme, jak se za určitých situací chovat. Pro příklad lze uvést vyzvednutí dopisu na poště. V naší situaci figurují paní za přepážkou, pán co si vyzvedává lístek pořadí a paní co už dvacet minut čeká na to, aby přišla na řadu. Každý ze jmenovaných více méně ví, jak se bude situace vyvíjet a jak se mají za určitých situací zachovat.

Další důležitou složkou sociálního kontextu jsou role jednotlivých účastníků komunikačního procesu. Je naprosto běžné, že každý den vystřídáme několik různých rolí. Jeden člověk na sebe za jediný den může vzít roli matky, dcery, účastnice dopravního provozu, nebo například právě pošťačky za přepážkou.

Dalším segmentem jsou sociální schémata, která jsou takovými zažitými způsoby řešení situací. Hayesová dále dodává, že schémata jsou pouze myšlenkové modely, které využíváme k pochopení každodenních společenských styků. Neřídí však pouze naše jednání, ale také poznávání³⁰. To, jak si danou událost zapamatujeme, záleží na tom, jaké schéma jsme používali při registraci toho či onoho vjemu.

Poslední částí sociálního kontextu je sociální identita. Tu si vytváříme průběžně celý život hlavně na základě skupin, které nás obklopují. Nejedná se pouze o skupiny, jichž jsme součástí, ale i o skupiny referenční.

Kulturní kontext je skupina kulturních zvyklostí, které ovlivňují komunikaci. Hayesová varuje před několika riziky, které mohou negativně ovlivnit komunikační proces.

²⁸ HAYES, N. Základy sociální psychologie (1998), s. 9

²⁹ VYBÍRAL, Z. Psychologie komunikace (2009), s. 37

³⁰ HAYES, N. Základy sociální psychologie (1998), s. 13

Etnocentrismus, efekt experimentátora, nebo projektování vlastních vlastností do jiných osob mohou velmi silně ovlivnit průběh i výsledky výzkumu.

Časový kontext sice nepatří mezi typy, které vymezuje Hayesová, ale ve své publikaci jej uvádí DeVito³¹. Tento typ kontextu ovlivňuje komunikaci na základě posloupností událostí. Například po smrti člověka se o něm budeme vyjadřovat jiným způsobem, než jakým bychom se o něm bavili před ní.

6. 3. Možnosti členění neverbálního chování

Ještě před samotným výběrem segmentů neverbální komunikace je třeba upozornit na to, že ne veškeré neverbální projevy jsou záměrné. Pro výběr způsobů členění budou využity kategorie vyčleněné Knappem a Hallovou³², dále Ekmanem a Friesenem³³, doplněné Křivohlavým³⁴. V práci budou využity i slovníky gest Morrise³⁵ a Kleina³⁶. Křivohlavý vymezuje osm základních segmentů neverbální komunikace, ale současně říká, že jejich projevů je mnohem více.

Existuje celá řada dalších neverbálních projevů, kterých se lidé během komunikačního aktu dopouštějí. Haptika, která zahrnuje veškeré doteky komunikačních partnerů, paralingvistika, týkající se tónu řeči, pomlky, zabarvení hlasu nebo například rychlosti řeči, čichová komunikace, komunikace předměty, práce s časem a mnoho dalších. Formát zkoumaného pořadu však neumožňuje zkoumání všech forem neverbální komunikace. Například délka pořadu je předem určená a kvůli práci střihačů nelze přesně rozhodnout o tom, jak kdo z aktérů pracuje s časem. K dotykům dochází jen zřídka a to převážně na začátku a konci pořadu, kdy moderátoři vítají své hosty. Jiné neverbální vlivy se v pořadech vyskytují, ale jejich vliv na průběh komunikace je pro analýzu a následnou komparaci marginální.

Proto se práce zaměří na především neměnné neverbální vlivy působící na komunikační proces, proxemiku, posturiku a projevy mimiky a gestiky. Výběr těchto kategorií není arbitrární, ale byl zvolen podle výraznosti a nosnosti významů, kterými výše uvedené složky neverbální komunikace disponují. To samozřejmě neznamená, že by ostatní neverbální projevy

³¹ DEVITO, J. Základy mezilidské komunikace (2008), s. 34

³² KNAPP, M. a HALLOVÁ, J. Nonverbal Communication in Human Interaction (2010)

³³ EKMAN, P. a W. FRIESEN, Emoce pod maskou (2015)

³⁴ KŘIVOHLAVÝ, J. Neverbální komunikace: řeč pohledů, úsměvů a gest (1988)

³⁵ MORRIS, D. Řeč těla: Bodytalk (1994)

³⁶ KLEIN, Z. Atlas sémantických gest (1998)

postrádaly význam či důležitost, zaměření se na veškeré neverbální aspekty komunikace by však bylo pro potřeby této práce nadbytečné.

6. 3. 1. Komunikační situace

Přestože se většina studií neverbální komunikace zabývá především jejím lidským faktorem, prostředí hraje v komunikačním aktu nedílnou a velmi důležitou roli. Lidé si k dosažení svých komunikačních cílů prostředí upravují dle svých potřeb³⁷ Lamser tvrdí, že se každá komunikační situace skládá z pěti prvků, které komunikaci velmi zásadně ovlivňují. Vymezuje tedy prostor, zařízení, aparaturu, subjekty a jejich cíle a objekty³⁸. Jde tedy o jedinečnou konfiguraci faktorů, relevantních průběhu komunikace³⁹.

Při posuzování prostor studií záleží na několika aspektech. Jejich velikost je pro analýzu důležitá, jelikož určuje vzdálenosti dalších aspektů komunikační situace. Další podstatnou vlastností prostor je jejich uspořádání a členění⁴⁰.

Lamser uvádí, že jako zařízení se dá vnímat jakékoliv materiální dílo člověka⁴¹. Aby je bylo možné odlišit od aparatury, lze je označit jakožto veškeré lidské produkty, které v komunikační situaci zůstávají stabilní. Za zařízení se tedy v obou pořadech dá považovat hlavně nábytek a vybavení studia, se kterým se během pořadu nemanipuluje.

Aparaturu dělí Lamser na dvě dílčí skupiny. Na pohyblivé materiální prvky situace a prvky, které jsou přímo ovládány člověkem. Od zařízení se liší právě touto pohyblivostí, kterou zařízení nedisponují.

Jako subjekt je označován člověk nebo skupina lidí⁴². Subjekt je úzce spojován a existovat může pouze ve spojení se svou činností. Lamser uvádí jako příklad řidiče, který se věnuje řízení za účelem někam dojet⁴³. Objekt je pak prvek, na který svou činností působí subjekt⁴⁴.

6. 3. 2. Proxemika

Proxemika popisuje jednotlivé vlivy vzdáleností komunikátorů na komunikační akt. Existují čtyři základní proxemické zóny. Intimní zóna (0 – 0,3 m), osobní zóna (0,3 – 1,2 m),

³⁷ KNAPP, M. a HALLOVÁ, J. *Nonverbal Communication in Human Interaction* (2010), s.11

³⁸ LAMSER, V. *Komunikace a společnost* (1969), s. 82

³⁹ KOŘENSKÝ, J. *Analýza komunikačního procesu a textu* (2013), s. 7

⁴⁰ LAMSER, V. *Komunikace a společnost* (1969), s. 85

⁴¹ Tamtéž, s. 82

⁴² Tamtéž, s. 88

⁴³ Tamtéž, s. 83

⁴⁴ Tamtéž, s. 91

sociální zóna (1,2 – 3,6 m) a veřejná zóna (3,6 a dále). Vzdálenost komunikačních protějšků se odvíjí hlavně od vztahů a předchozích zkušeností s protějškem a následné hledání ideální vzdálenosti postupným přibližováním a oddalováním se nazývá proxemický tanec. Křivohlavý tento proces přirovnává k „pohybu boxerů v ringu“⁴⁵.

S problematikou proxemiky úzce souvisí i teritorialita, což je termín, který byl přejat ze studia chování zvířat. Podobně jako zvířata si totiž lidé vymezují své teritorium. Obdobně jako je tomu u proxemických zón existuje několik druhů teritorií. DeVito vyčleňuje teritoria primární, mezi která řadí vlastní pokoj, kancelář či stůl, sekundární, mezi která patří obvyklý stůl v kavárně nebo lavici ve škole a veřejná, která jsou otevřená všem lidem⁴⁶.

V rámci proxemiky budou využity analýza a terminologie, jaké jsou popsány v publikaci Jara Křivohlavého⁴⁷, který ve své publikaci vychází především z díla Edwarda Halla.

6. 3. 3. Posturika

Posturika se věnuje významům polohy těla. To, jakým způsobem zkoumaný sedí, stojí a drží své tělo, vyjadřuje emoční stav, stupeň zaujetí, postoj k partnerovi, atd.⁴⁸ Existují tři základní polohy člověka: vestoje vsedě, vleže⁴⁹. Člověk však může zaujímat různé dílčí polohy i v rámci těchto tří výše zmíněných.

Posturika bude zkoumána na základě díla Neverbální komunikace Oldřicha Tegzeho⁵⁰.

6. 3. 4. Gestika

Další kategorií je gestika zabývající se pohyby a postavením prstů, paží, nohou a hlavy⁵¹. Existuje celá řada klasifikací gest, ale tato práce bude vycházet z rozdělení, určeného Ekmanem a Friesenem⁵². Tito teoretikové gesta člení na emblematická (plnovýznamová), ilustrativní (dokreslení velikosti, směru, apod.), regulační (upozornění, hrození nebo vyvolávání) a adaptační (používané pro zvládnutí stresových situací)⁵³.

⁴⁵ KŘIVOHLAVÝ, J. Neverbální komunikace: řeč pohledů, úsměvů a gest (1988), s. 103

⁴⁶ DEVITO, J. Základy mezilidské komunikace (2008), s. 162

⁴⁷ KŘIVOHLAVÝ, J. Neverbální komunikace: řeč pohledů, úsměvů a gest (1988),

⁴⁸ VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací (2008), s. 70

⁴⁹ KŘIVOHLAVÝ, J. Neverbální komunikace: řeč pohledů, úsměvů a gest (1988), s. 113

⁵⁰ TEGZE, O. Neverbální komunikace (2003)

⁵¹ VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací (2008), s. 56

⁵² EKMAN, P. a W. FRIESEN, Semiotica (1969)

⁵³ KNAPP, M. Nonverbal communication in human interaction (1978), s. 12 – 18

Emblematická gesta se od ostatních liší tím, že mohou být doslovně přeložena pomocí jednoho či několika slov⁵⁴. Užití emblematických gest je téměř bez výjimky záměrné a dá se připodobnit k užívání slovní komunikace⁵⁵. DeVito rozlišuje jednotlivé segmenty komunikace rukou a paží podobně jako Ekman s tím rozdílem, že emblémy nazývá jednoduše jako gesta⁵⁶ a vyčleňuje ještě jednu složku zvanou afektivní projevy, které vyjadřují emocionální významy. Ty však svým charakterem spadají spíše do mimiky a jejich příklady jsou popsány v kapitole 7. 5.

Interpretace emblémů je ze všech ostatních projevů rukou a paží nejjednodušší kvůli jejich jednoznačnosti. Většinou totiž nesou jeden význam pro danou skupinu, třídu nebo kulturu⁵⁷. Je však třeba mít se na pozoru, jelikož stejná gesta mohou mít diametrálně jiný význam v různých kulturách a zemích. Například v Bulharsku znamená kroucení hlavou „ano“, ale za to kývnutí je interpretováno jako „ne“⁵⁸. Emblémy mohou verbální chování opakovat, nahrazovat, nebo mu odporovat⁵⁹. Další odlišností emblematických gest od gest ostatních je fakt, že jsou téměř bezvýhradně záměrná.

Ilustrátory jsou přímo závislé na mluveném slovu⁶⁰. Slouží doslova k „dokreslení“ vyřčeného pojmu či situace. Za použití ilustrátorů lze ukazovat na předměty, předvést vzdálenosti a velikosti, rytmus, atd., ale také opakují, nahrazují nebo protirečí slovním projevům. Ilustrátory jsou o trochu méně záměrné a uvědomované, než emblémy⁶¹, přesto jsou si v těchto rovinách velmi blízké.

Regulátory jsou skupinou gest, za pomocí kterých lidé neverbálně řídí průběh komunikace. Jejich užití vybízí komunikačního partnera k pokračování, opakování, zrychlení svého projevu, ale dají se použít i k přesvědčování, aby svůj projev učinili zajímavějším nebo dali prostor k mluvení někomu dalšímu⁶². Regulátory jsou také úzce provázány se slovní komunikací, ale jiným způsobem, než je tomu například u ilustrátorů. Ty se vztahují

⁵⁴ EKMAN, P. a W. FRIESEN, *Semiotica* (1969), s. 64

⁵⁵ Podle Ekmana s Friesenem spadá určitá část emblémů i do mimiky.

⁵⁶ DEVITO, J. *Základy mezilidské komunikace* (2008), s. 155

⁵⁷ EKMAN, P. *Semiotica* (1969), s. 63

⁵⁸ VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací* (2008), s. 103

⁵⁹ EKMAN, P. *Semiotica* (1969), s. 63

⁶⁰ KNAPP, M. *Nonverbal communication in human interaction* (1978), s. 203

⁶¹ EKMAN, P. a W. FRIESEN, *Semiotica* (1969), s. 64

⁶² Tamtéž, s. 16

k jednotlivým pojmům komunikace, kdežto regulátory jsou provázány s celkovým průběhem komunikačního aktu⁶³.

Regulátory jsou mnohem méně podmíněny lidské vůlí a jejich užití si člověk často ani neuvědomuje. Jedním z nejzákladnějších regulačních gest je pozvednutí obočí nebo přikyvování hlavou, které vybízí mluvčího k pokračování své řeči. Užití těchto projevů je tak běžné a bezděčné, že jeho analyzování nemá pro tuto práci význam. Užitečnější je soustředit se na neobvyklá a úmyslná gesta, která hosté a moderátoři užívají.

Adaptéry jsou podle Ekmana nejhůře vysvětlitelným segmentem gestiky. První adaptéry, které se v životě člověk naučí, slouží k uspokojení tělesných potřeb, zvládnutí emocí, vyvinutí a udržení interpersonálních kontaktů atd. Adaptační gesta u dospělých nenesou v komunikačním procesu původní význam a lidé je používají primárně ze zvyku⁶⁴ a nachází se téměř kompletně mimo vědomí⁶⁵ aktérů komunikace. Ekman dělí adaptéry na sebe-adaptační, alter-adaptační (vztahované k ostatním členům komunikační situace) a objektově adaptační (spojené s výkonem nějaké činnosti jako je například kouření, řízení auta, apod.). Mezi adaptéry patří poškrábání svědicího místa, odhrnutí vlasů z čela, bezmyšlenkovité kreslení, či trhání umělohmotného kelímku od kávy⁶⁶.

Pro zkoumání gestiky budou využity poznatky Ekmana s Friesenem⁶⁷, Kleina a jeho Atlasu sémantických gest⁶⁸, Morrisova Bodytalku⁶⁹ a částečně i Knappova *Nonverbal communication in human interaction*⁷⁰.

6. 3. 5. Zrakový kontakt

První kategorií je zrakový kontakt⁷¹. Oči používáme jakožto nejdůležitější a nejcitlivější receptor lidského těla. Zkoumat se dá směr pohledů, doba jejich trvání, ale také například rozostření zornic, počet a frekvence mrkání. I drobné, zdánlivě bezvýznamné pohyby, mohou ovlivnit komunikační akt. Významy nesou nejen pohyby očí a víček, ale i upřené pohledy.

⁶³ EKMAN, P a W. FRIESEN, *Semiotica* (1969), s. 82

⁶⁴ Tamtéž, s. 84

⁶⁵ EKMAN, P a W. FRIESEN, *Semiotica* (1969), s. 84 – 85

⁶⁶ DEVITO, J. *Základy mezilidské komunikace* (2008), s. 156 – 157

⁶⁷ EKMAN, P. a W. FRIESEN, *Emoce pod maskou* (2015)

⁶⁸ KLEIN, Z. *Atlas sémantických gest* (1998)

⁶⁹ MORRIS, D. *Řeč těla: Bodytalk* (1994)

⁷⁰ KNAPP, M. *Nonverbal communication in human interaction* (1978)

⁷¹ Tento segment se také často označuje jako vizika. (VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací* (2008), s. 56)

Může jít o vřelost vyjádřenou dlouhými pohledy do očí, o pozornost představenou pohledem s přimhouřenými víčky, nebo naopak nepřítomnost rozostřením zorniček.

Pomocí pohledů jsou uskutečňovány poznávací, regulační, organizující a vyjadřující funkce⁷². Pohledem lze naznačit i předání slova někomu jinému nebo hlášení se o prostor k mluvení. Z pohledů druhých lze zjistit i různé poznatky o osobnosti druhého člověka. Pouhý pohled může leccos prozradit o jeho psychickém stavu, vlastnostech a jeho vztahu k nám⁷³. Křivohlavý dále uvádí patnáct různých druhů pohledů, mezi které řadí pohled nepřítomný, tázavý, plný udivení, hodnocení, pohled sklopených očí či civění. Zároveň ale dodává, že existuje velké množství jiných druhů a že jeho výčet je pouhým nastíněním nesmírného bohatství druhů typů pohledů.

6. 3. 6. Mimické projevy (affect displays)

Další oblastí bude mimika, která se týká pohybů obličejového svalstva. Úsměv a smích jsou však často používány ironicky, tudíž je při interpretaci třeba brát v potaz i slovní složku komunikace. Mimika je nejlepším prostředkem pro sdělování emocí. Ekman s Friesenem uvádějí, že jsou lidé schopni rozpoznat šest základních druhů emocí, mezi které řadí štěstí, smutek, překvapení, strach, vztek a znechucení⁷⁴. Dále však dodávají, že lidská tvář vyjadřuje i jiné pocity, které však zatím nebyly pevně podchyceny.

Při analýze je třeba klást důraz na to, jestli jsou detekované emoce pravé či hrané. DeVito uvádí několik různých způsobů, jakými lidé maskují své pravé emoce: zesílení projevu citu, jeho zeslabení, snahou o neutrální projev, maskováním jednoho pocitu projevem jiného a předstíráním pocitu, který nemáme⁷⁵.

Větší pozornost bude věnována smíchu moderátorů a hostů. V práci bude mimo jiné proveden i součet a komparace toho, kolikrát se hosté a moderátor zasmáli.

Ačkoliv se může zdát, že je odhalování emocí ostatních lidí podobné spíše odhadování, než vědeckému bádání, není tomu tak. Ekman s Friesenem ve svých studiích prokazují, že určování emocí z výrazů tváře je ve většině případů poměrně exaktní⁷⁶. Tito dva teoretici provedli za posledních padesát let několik výzkumů na téma rozeznávání výrazu tváře, které

⁷² KŘIVOHLAVÝ, J. Neverbální komunikace: řeč pohledů, úsměvů a gest (1988), s. 29

⁷³ Tamtéž, s. 20

⁷⁴ EKMAN, P. a W. FRIESEN, Emoce pod maskou (2015), s. 27

⁷⁵ DEVITO, J. Základy mezilidské komunikace (2008), s. 159

⁷⁶ EKMAN, P. a W. FRIESEN, Emoce pod maskou (2015), s. 27

odhalily, že přesné rozeznávání výrazu na tváři je více než možné⁷⁷. Tato „jednoduchá“ identifikace projevů mimiky je způsobena mimo jiné i tím, že na rozdíl například od gest jsou mimické projevy obdobné i v rámci různých kultur. Čím se však mimika v různých kulturách liší, je intenzita, kterou jsou jednotlivé projevy prováděny.

Při zkoumání mimiky bude tato práce vycházet převážně z díla Ekmana s Friesenem^{78,79}, kteří v sedmdesátých letech položili základy zkoumání mimiky, ale také například Knappa a Hallové⁸⁰. Využita bude také publikace Oldřicha Tegzeho⁸¹.

⁷⁷ Tamtéž, s. 27

⁷⁸ EKMAN, P. a W. FRIESEN, *Semiotica* (1969)

⁷⁹ EKMAN, P. a W. FRIESEN, *Emoce pod maskou* (2015)

⁸⁰ KNAPP, M. a HALLOVÁ, J. *Nonverbal Communication in Human Interaction* (2010)

⁸¹ TEGZE, O. *Neverbální komunikace* (2003)

II. Oddíl: Analytická část

7. Analýza vybraných prvků neverbální komunikace

Po klasifikaci vybraných prvků neverbálního chování přijde na řadu samotná analýza obou dílů pořadů a nakonec bude provedena komparace těchto předem určených segmentů neverbální komunikace.

7. 1. Komunikační situace

Jak už bylo řečeno výše, komunikace může existovat vždy jen v určitém kontextu, a to fyzickém, sociálním, kulturním a časovém. Jelikož se obě zkoumané situace odehrávají v rámci talk-show, lze sociální kontext považovat za velmi podobný. Sociální role se od sebe budou lišit pouze v některých aspektech. Na jedné straně bude vždy stát moderátor (tazatel), a na straně druhé host nebo hosté (respondenti). Oba moderátoři tvoří průvodce pořadem, kteří promlouvají nejen k hostům, ale i divákům (v hledišti i u televizních obrazovek) a v případě Fallona často i ke kapele.

7. 1. 1. Představení pořadů

Prvním zkoumaným pořadem bude *The Graham Norton Show*. Talk-show Grahama Nortona je na televizních obrazovkách od roku 2007. Pořad začínal na stanici BBC Two, ale od roku 2009 je pravidelně vysílán na hlavním kanálu BBC One. Délka jednotlivých epizod se pohybuje okolo pětáctyřiceti minut. Při natáčení pořadu jsou přímo ve studiu přítomni diváci, se kterými moderátor často přímo komunikuje. Nortonův pořad se inspiroje americkými late-night show Davida Lettermana, od které se přesto v různých aspektech odlišuje.

Časový kontext také nebude pro práci stěžejní, neboť měly oba dva díly pořadů premiéru v časovém rozmezí necelého jednoho měsíce. Oba se odehrávají ve stejném roce, kdy měl premiéru film *The Imitation Game*, ve kterém hrál Benedict Cumberbatch hlavní roli. Tento film získal Cenu Akademie za nejlepší adaptovaný scénář, což je jedno ze stěžejních témat, o kterém se mluví v obou pořadech.

Aspekty kulturního kontextu jsou obsáhlým tématem. Na jejich popsání rozsah této práce nestačí, proto musí být tato část přiblížena pouze rámcově. V případě *The Tonight Show* se oba zkoumaní liší v národnosti. Benedict Cumberbatch pochází z Londýna a Jimmy Fallon je rodilý Newyorčan⁸². V případě *Graham Norton Show* jsou všichni tři hosté i moderátor

⁸² Jimmy Fallon biography. Dostupné z: <http://www.biography.com/people/jimmy-fallon-11818465>

původem z Velké Británie. Je třeba však říct, že je Cumberbatch hercem, který točí filmy i v americkém prostředí, má tedy rozsáhlé zkušenosti s americkou kulturou. Lze však vyzorovat, že je jeho komunikace poněkud přirozenější v britském pořadu. Tento fakt lze vysvětlit mnoha důvody, ale kulturní kontext může být jedním z nich.

Především Nortonův pořad není doprovázen kapelou, ale hudební složku zprostředkovávají samotní hosté, potažmo jejich hudební uskupení. Norton nezačíná svůj pořad úvodními komentáři o nedávných událostech, místo toho začíná hned z kraje představením svých hostů. Dalším aspektem, ve kterém se *The Graham Norton Show* od ostatních pořadů podobného formátu odlišuje, je takzvané „červené křeslo“. Tato aktivita je zařazena na konec pořadu a Norton v ní do svého pořadu zapojuje diváky. Ti se usadí do výše zmíněného křesla a vyprávějí moderátorovi a jeho hostům svůj zábavný příběh. Podle toho, jak hosty příběh baví, se nakonec rozhodnou, jestli vypravěče ze židle zatáhnutím za páku na dálku vyklopí, nebo ne. Ačkoliv má páku v ruce moderátor, často se stává, že o rozsudku rozhodne jeden z hostů.

Program pořadu se však může měnit v závislosti na obsáhlosti rozhovorů. Výše zmíněné „červené křeslo“ je vynecháno, pokud rozhovory s hosty zabírají více času. Do studia jsou většinou pozváni všichni hosté najednou a moderátor s nimi také tak komunikuje. Cíle svých otázek často střídá a občas namíří některou otázku na dva a více hostů.

Show se natáčí ve studiu 1 v Londýnských studiích. Studio 1 je největším z deseti, která se v londýnském areálu nacházejí, a dokáže pojmout až 638 diváků⁸³.

Moderátor Graham Norton je původem irský komik, který pochází z Bandonu. Svou kariéru začal jako redaktor v BBC radio 4⁸⁴. V roce 2004 se rozhodl, že zkusí angažmá v USA, ale jeho pořad na stanici Comedy Central byl záhy zrušen kvůli nízké sledovanosti. Norton vedl několik soutěžních pořadů jako *Any Dream Will Do* nebo *Eurovision Dance Contest*, u nás známý zkráceně jako *Eurovize*.

Norton je držitelem několika ocenění včetně ceny BAFTA za nejlepšího moderátora a zábavný pořad.

Druhou zkoumanou talk-show je *The Tonight Show*. Tento pořad má jednu z nejdelších tradic formátu late-night show. Její kořeny sahají až do roku 1954, kdy ji pouze jako Tonight vedl komik Steve Allen. Allena vystřídal několik moderátorů včetně Johnnyho Carsona,

⁸³ London Studios. Dostupné z: <http://www.londonstudios.co.uk/>

⁸⁴ Graham Norton biography. Dostupné z: <http://www.contactmusic.com/graham-norton>

Conana O'Briena nebo Jaye Lena, který pořad vedl dokonce po dvě období⁸⁵. Od roku 2014 pořad na stanici NBC vede herec a hudebník Jimmy Fallon.

Formát *The Tonight Show* je v českých podmínkách nejlépe srovnatelný se *Show Jana Krause*. Obdobně jako u Nortonova pořadu je natáčení přítomno publikum a také je zde stále kapela, v případě *The Tonight Show* se jedná o kapelu The Roots. Ta zajišťuje úvodní znělku, hudbu mezi přestávkami a jak lze vidět v epizodě s Benedictem Cumberbatchem, občas funguje jako jeden z hlavních bodů programu.

Fallon program *The Tonight Show* upravil k obrazu svému. Do jednotlivých epizod často zařazuje hudební vystoupení a různé hry, které pořad zpestřují. Podobně jako u Krause začíná pořad úvodním monologem moderátora. Hned po něm následuje nějaká scénka nebo hudební vystoupení a k samotným rozhovorům s hosty se Fallon dostane většinou až po patnácti minutách od začátku pořadu. Každá epizoda končí hudebním vystoupením jednoho z hostů nebo kapely The Roots.

The Tonight Show se natáčí ve Studiu 6B v Rockefellerově centru v New Yorku⁸⁶.

James Fallon je americký komik, moderátor, hudebník a herec. Podobně jako Norton nemá dostudovanou vysokou školu, protože se před ukončením posledního semestru rozhodl odstěhovat do Los Angeles a hledat uplatnění pro svůj komediální talent⁸⁷. Po několika letech se však vrátil do rodného New Yorku, aby se stal jedním z účinkujících pořadu *Saturday Night Live*. V roce 2004 hrál hlavní roli ve filmu *Taxi*, americkém remaku francouzské komedie. Tento, ani další Fallonovy snímky však nebyly velmi úspěšnými filmy, takže se musel vrátit zpět na televizní obrazovky.

V roce 2008 dostal Fallon nabídku převzít *Late Night Show* po Conanovi O'Brienovi. Nabídku okamžitě přijal a v březnu 2009 vysílala NBC první díl pořadu *Late Night with Jimmy Fallon*.

Právě v *Late Night* představil své typické hry s hosty, hudební vystoupení a předem připravené komické scénky, které se objevují i v *The Tonight Show*. Tu moderuje od února 2014.

⁸⁵ Jay Leno biography. Dostupné z: <http://www.biography.com/people/jay-leno-9542191#the-tonight-show>

⁸⁶ The Tonight Show. NBC. Dostupné z: <http://www.nbc.com/the-tonight-show/about>

⁸⁷ Jimmy Fallon biography. Dostupné z: <http://www.biography.com/people/jimmy-fallon-11818465>

7. 1. 2. Prostory studií

Před pohledem na aktéry pořadu je třeba uvést, že jejich chování do značné míry ovlivňuje prostředí, ve kterém se pořady odehrávají. Už samotné rozložení studia totiž ovlivňuje chování a je jednou ze součástí komunikační situace. Obě studia se od sebe dost podstatně liší. Všichni účastníci komunikačního aktu jsou si vědomi přítomnosti obecnstva, několika kamer umístěných ve studiu, ale zároveň i samotného uspořádání studia a se vším výše zmíněným také jistým způsobem pracují. Pro analýzu je proto vhodné nahlížet na prostory stejným způsobem. Tato práce bude studio zkoumat z pohledu publika ve směru zleva doprava.

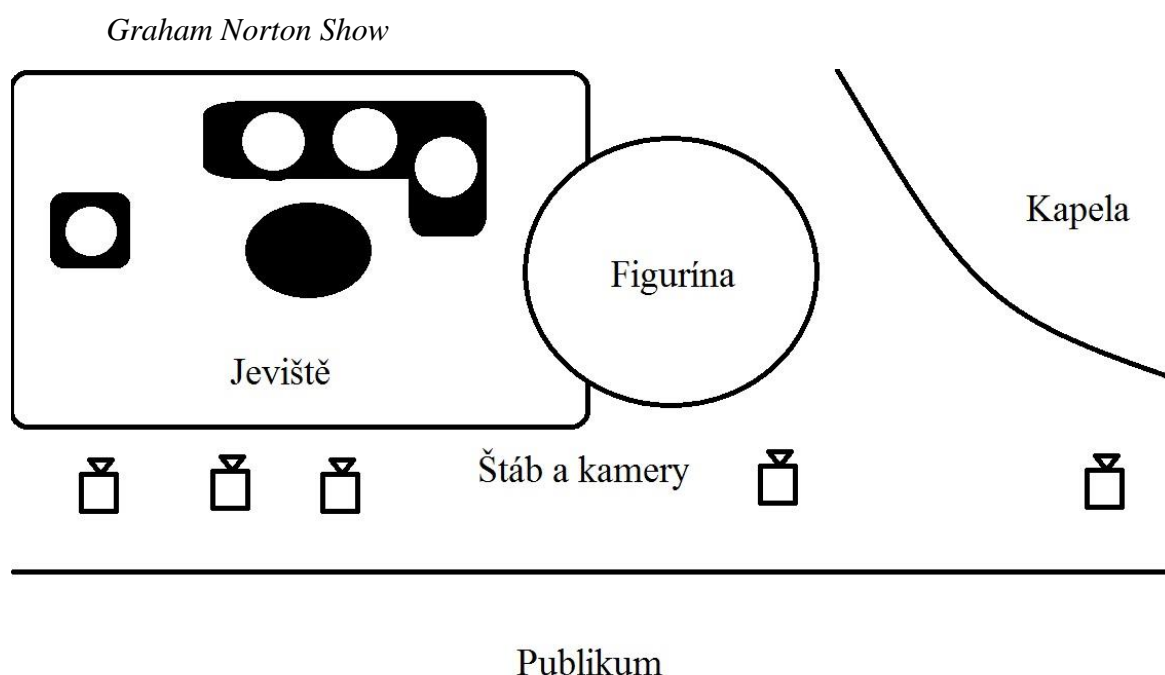

Schéma 1 Uspořádání studia The Graham Norton Show

Studio 1 se rozkládá na mnohem větších prostorách⁸⁸ než studio 6B, ve kterém se natáčí *The Tonight Show*. Z pohledu publika se nejvíce vlevo nachází stůl s obrazovkou, u kterého sedí moderátor na černé otáčecí židli. Ten je většinu času natočen k publiku svým pravým bokem. Napravo od něj je malý stolek s dekorací a často sklenicemi pro hosty. Ti sedí na červené pohovce za stolem čelem k publiku. Vše výše jmenované se nachází na vyvýšené oválné fialové plošině. Napravo od plošiny je další malá plošina, na které Norton stojí při začátku pořadu a kde uvádí své hosty. V případě zkoumaného dílu je na této platformě umístěna vosková figurína Benedicta Cumberbatche. Nejvíce vpravo se pak nachází pódium pro kapelu, na kterém ve zkoumaném dílu pořadu vystupují Maroon 5.

⁸⁸ 775 m²

V pozadí je umístěna oranžová zeď se dvěma podlouhlými prohnutými zrcadly, které odrážejí obraz publika. Nad touto zdí se nachází několik obrazovek, které slouží hlavně divákům přítomným v publiku. Promítají se na nich záběry kamer nebo grafika, kterou si moderátor připravil a divákům u televize se zobrazuje díky počítačovým efektům⁸⁹.

Hlediště se skládá ze sedaček umístěných na poschodí, jako je tomu například na sportovních stadionech. Publikum je rozděleno na tři sektory oddělené dvěma poschodími.

The Tonight Show Starring Jimmy Fallon

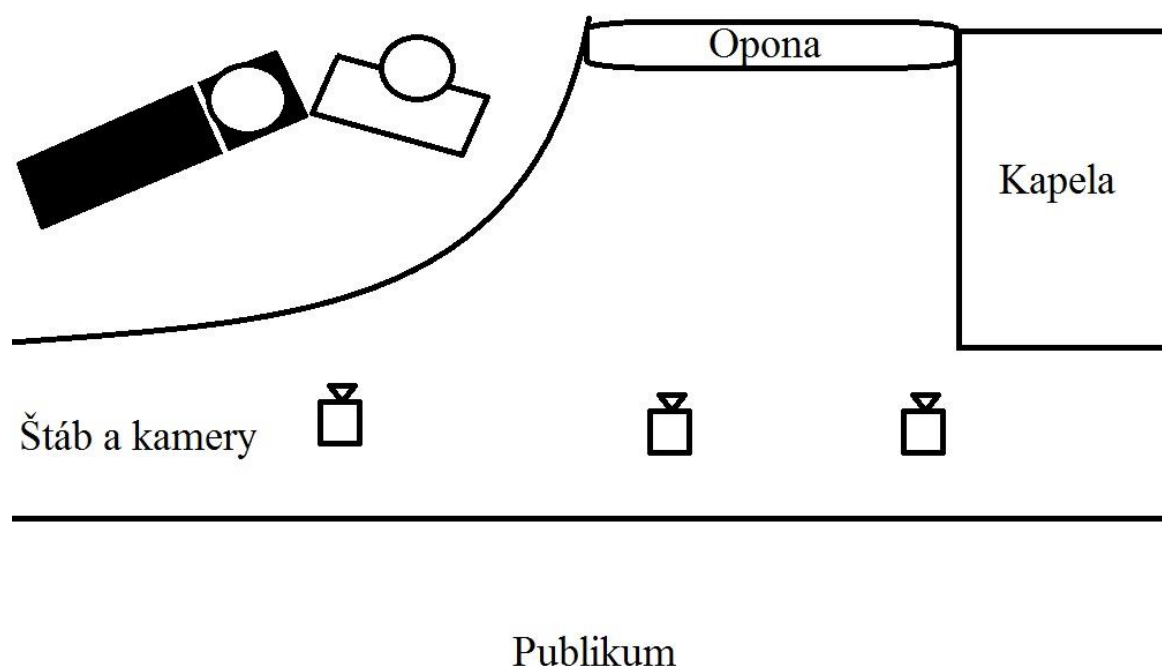

Schéma 2 Uspořádání studia The Tonight Show Starring Jimmy Fallon

Studio 6B je menší z toho důvodu, že se nachází v šestém patře budovy Rockefellerova centra v New Yorku. Pódium je rozděleno na tři části. Nejvíce vlevo se nachází pultík, za nímž stojí Steve Higgins, který *The Tonight Show* uvádí před příchodem moderátora a na tomto místě zůstává po celou dobu Fallonova úvodního monologu. Prostor určený k rozhovorům se nachází hned za Higginsovým pultíkem. Obdobně jako u Nortonova pořadu je plošina o pár schodů vyvýšena oproti zbytku pódia. Napravo od této plošiny je modrá opona a před ní prázdný

⁸⁹ Například obrazovka, která se v úvodu pořadu nachází vedle Nortona, ve skutečnosti ve studiu není. Diváci však mohou reagovat na to, o čem moderátor mluví právě díky zmíněným obrazovkám nad oranžovou zdí.

prostor, který v druhé části pořadu slouží k moderátorovým hrám. Nejvíce vpravo se nachází místo určené pro kapelu The Roots, která je přítomna po celou dobu pořadu⁹⁰.

Za prostory, kde je veden rozhovor, jsou umístěny dřevěné modely některých budov New Yorku a za nimi ještě velká fotografie města v noci. Nad pódiem je obdobně jako v případě prvního pořadu umístěna obrazovka, na které moderátor divákům ve studiu promítá videa a fotografie.

Kvůli menšímu studiu je zde i menší prostor pro přítomné diváky. Ve srovnání s *The Graham Norton Show* je zde prostor pro poloviční publikum. Promyšlené záběry kameramanů dávají divákům u televizních obrazovek pocit, že je v hledišti více diváků, než ve skutečnosti.

Dle velikosti obou studií, lze obě epizody označit jako mikrosituace.

7. 1. 3. Zařízení

Mezi zařízení ve studiu, kde se natáčí Nortonův pořad, patří stůl, na kterém leží monitor, a židle, na které moderátor sedí. Monitor samotný patří spíše k aparatuře. Vedle stolu s monitorem je pult s několika sklenicemi, se kterými se během pořadu nemanipuluje. Proto patří mezi zařízení. Dalšími zařízeními jsou nízký stolek před gaučem pro hosty (i s dekoracemi, které jsou na něm umístěny) a samotná pohovka, na které hosté sedí. Nejen vzdálenosti zařízení, ale i jejich barvy a tvar mají vliv na komunikaci. Pohovka hostů má červenou barvu a je prokázáno, že červené spektrum způsobuje zrychlení dýchacích pohybů a je spojováno s podrážděním⁹¹.

Důležité je také říct, že jsou sedačky moderátora i hostů ve stejné výškové úrovni. To by mělo signifikovat rovnost obou stran. Moderátorova sedačka je však ze zřejmých důvodů⁹² otočná, což mu přeci jen dává lepší pozici. Kvůli této vlastnosti bychom sedačku mohli řadit i do aparatury. Pro analýzu a následnou komparaci je však lepší zařadit křeslo do zařízení.

Speciálním zařízením je vosková figurína Benedicta Cumberbatche, která je kvůli její specifčnosti na pomezí mezi zařízením a aparaturou.

⁹⁰ Moderátor i hosté s kapelou často komunikují. Toho si lze povšimnout i v díle s Benedictem Cumberbatchem, kde tyto interakce probíhají krátce po hostově příchodu.

⁹¹ DEVITO, J. Základy mezilidské komunikace (2008), s. 165

⁹² Práce s monitorem, promlouvání k hostům, atd.

V prostorách, kde se pořad natáčí, se nachází přibližně osm kamer, přičemž jedna z nich je umístěna na pohyblivém jeřábu. Mezi zařízení mohou patřit například i sedačky, na kterých sedí publikum, ale pro následující analýzu je toto řazení zbytečné.

V *The Tonight Show* mezi zařízení také patří moderátorův stůl, který je tentokrát z masivního dřeva. Spolu s vyšší židlí dodává moderátorovi větší důležitost a lepší komunikační pozici. Křeslo a pohovka pro hosty mají ve Fallonově pořadu modrou barvu, která prokazatelně zpomaluje dýchací pohyby a má spíše uklidňující účinky⁹³. Do zařízení patří i mikrofon a tentokrát i laptop, který leží na moderátorově stole. Zde ho mezi zařízení zařadit lze, jelikož s ním moderátor viditelně nepracuje a nemanipuluje. Mezi zařízení patří i opona a dekorace studia⁹⁴, Higginsův pultík a plošiny pro kapelu a rozhovory.

Díky různým úhlům záběrů lze rozeznat přibližně čtyři až pět kamer, které celý pořad zabírají. Studio svým uspořádáním a zařízením velmi připomíná kancelář. S velkou nadsázkou lze říct, že Jimmy Fallon sedí v pozici ředitele mezinárodní korporace za masivním dřevěným stolem a zpovídá uchazeče o pracovní místo. Přestože jde o nadsázku, tento vliv nelze ignorovat. Moderátor je na vyvýšené pozici a dolní část těla je před publikem a kamerami zakrytá stolem. Dalším faktorem utvrzujícím moderátorovu dominanci je jeho umístění. Sedí totiž v tak výhodné pozici, že se musí jen minimálně otáčet, pokud chce promlouvat k publiku či hostům. Výjimkou je kapela, pro kterou se musí od hosta otočit přibližně o 180 stupňů.

Jeho hosté jsou naopak „obnaženi“ publiku s tím, že před sebou žádný stůl nemají. Jsou tedy v mnohem nevýhodnější pozici a často musí svůj způsob sezení měnit nejen, aby si zajistili pohodlnost, ale aby se také ujistili, že se příliš neodhalují publiku.

7. 1. 4. Aparatura

Jak už bylo řečeno, v případě Nortonova pořadu lze s obrazovkou počítače operovat jako s aparaturou. Často se v ní promítá grafika a fotografie k rozhovoru a na konci pořadu na něm hosté a moderátor pozorují „červené křeslo“. Dále je vhodné mezi aparaturu zařadit sklenice, ze kterých hosté pijí, či kartičky s poznámkami, které využívá moderátor.

Mezi aparaturu se řadí i hudební nástroje, na které hraje kapela Maroon 5.

Posledním důležitým prvkem aparatury je páka, která způsobuje vyklopení hostů z červeného křesla.

⁹³ DEVITO, J. Základy mezilidské komunikace (2008), s. 164

⁹⁴ Model budov New Yorku, nástěnná fotografiem

V tomto díle pořadu *The Tonight Show* lze mezi aparaturu začlenit například loutku Jima Carreyho představující jeho hereckého kolegu Jeffa Danielse. Fallonovy fotografie, časopis a knížka se záložkou, které moderátor během rozhovoru používá, také patří mezi aparaturu. Speciální užití aparatury lze pozorovat v rámci hry *Three Word Stories*, kdy jsou aparaturou jednotlivé kartičky se slovy. Hrnky s nápoji a nástroje kapely The Roots také fungují jako aparatura.

7. 1. 5. Subjekt a objekt

Za subjekty lze považovat moderátory a jejich hosty a jejich cíl vést rozhovor za účelem získat informace a pobavit diváky. V případě *The Tonight Show* je třeba mezi subjekty zařadit i kapelu a v kontextu diváků mediovaného televizního vysílání je možné mezi subjekty zařadit i diváky ve studiu. Objekty jsou ve vztahu k subjektu, ale velmi často jsou spojovány i s aparaturou. Jelikož je užívání aparatury v obou pořadech vedlejší činností, dá se říct, že objekty v těchto situacích chybí. V každém komunikačním aktu se nemusí objevit všechny výše zmíněné segmenty⁹⁵.

7. 1. 6. Komparace komunikační situace

Prostory studia, kde se natáčí *The Graham Norton Show*, jsou větší, než prostory *The Tonight Show*. To znamená, že je zde mnohem více místa jak pro diváky, tak i pro různá zařízení či aparaturu. V londýnském studiu je umístěno také více kamer, které rozhovory snímají, takže je divákům nabídnuto mnohem více záběrů a komunikující jsou tím pádem pod větším stresem. U Nortona sedí na pohovce pro hosty tři lidé, zatímco u Fallona se hosté střídají. Nortonova verze s sebou přináší bohatší konverzaci s horší orientací pro diváka, zatímco u Fallonovy show divákům stačí, když se soustředí na jediného hosta.

Celkový průběh komunikačních aktů velmi ovlivňuje celkové uspořádání jevišť, kde se aktéři nacházejí. V Nortonově pořadu připomíná jeviště svým uspořádáním spíše jakýsi obývací pokoj. Nízký stůl s občerstvením, velká pohovka, barevnost a dekorace studia vytvářejí celkově mnohem „neoficiálnější“ ráz komunikační situace než je tomu v případě *The Tonight Show*, která svým uspořádáním působí spíše jako kancelář a hosté tak mohou nabýt nepříjemného dojmu pracovního pohovoru. Proto častěji mění své pozice a působí mnohem strnuleji než je tomu v *The Graham Norton Show*. Přestože si Nortonovi hosté zcela jistě uvědomují přítomnost diváků a kamer ve studiu, působí velmi uvolněně. To lze vyzorovat na jejich projevu, ale i ve způsobu sezení, který zaujímají, viz kapitola 7. 4.

⁹⁵ LAMSER, V. *Komunikace a společnost* (1969), s. 83

Velký počet kamer ztěžuje hostům v Nortonově pořadu orientaci a tak často neví, do kterého objektivu se mají dívat. V *The Tonight Show* mají orientaci značně ulehčenou menším počtem kamer.

Nejlépe umí s různými záběry kamer pracovat moderátoři. Tato zkušenost lze například vyzorovat na situaci, kdy se v *The Graham Norton Show* jdou všichni aktéři fotit s voskovou figurínou Benedicta Cumberbatche (obrázek 1). Přestože moderátor své hosty upozorňuje, na kterou kameru se mají dívat, nikdo z nich jeho připomínku neuposlechne. [Norton:] „*Okay. Camera over there somewhere.*“

Obrázek 1 Focení s figurínou

Oba pořady se liší i v přítomnosti kapely. The Roots jsou v newyorském studiu přítomni po celou dobu pořadu, kapela Maroon 5 zůstává na pódiu pouze po dobu svého vystoupení a hned jak dohrají, pódium opustí.

Jak už bylo uvedeno a jak lze vyzorovat ze schémat číslo 1 a 2, v pořadu Grahama Nortona je ve studiu přítomný přibližně dvojnásobný počet kameramanů, což také do velké míry ovlivňuje celkovou podobu komunikační situace. Jak moderátor, tak jeho hosté s přítomností kamer operují a své chování podle toho uzpůsobují. Nejznatelněji lze toto chování pozorovat při zahajovacích monologích obou moderátorů, kdy oba dva nemluví po celou dobu k publiku⁹⁶, ale přímo do objektivu kamer. U obou monologů jsou však hlavní kamery umístěny uprostřed pódia, čímž vytváří televiznímu divákovi dojem, že moderátor mluví na publikum u televizních obrazovek a diváky ve studiu zároveň. Lze však vyzorovat, že pokud moderátoři

⁹⁶ Či v té době nepřítomným hostům,

promlouvají přímo k divákům ve studiu, směřují jejich pohledy nad hlavní kameru, jelikož jsou hlediště v obou studiích poschodovitě vyvýšená.

Schematické uspořádání obou studií se nachází v přílohách číslo 1 a 2.

7. 2. Proxemika

V obou pořadech je vzdálenost subjektů předem určena rozložením prostor studia a leží tedy většinu času mimo ovlivnitelnost aktérů komunikace. Moderátor i hosté mají v obou pořadech předem stanovené místo, kde se mají po dobu rozhovorů nacházet.

V pořadu *The Graham Norton Show* jsou všichni tři hosté umístěni na červené pohovce, ale kvůli tvaru a natočení pohovky směrem k publiku je každý jinak vzdálen moderátorovi sedícímu v otočném křesle. Nejbližší je Nortonovi Benedict Cumberbatch, který je od něj téměř po celou dobu⁹⁷ vzdálen přibližně 2,5 metru. Miranda Hart a Timothy Spall jsou každý ještě o přibližně půl metru dále. Spall je tedy od moderátora vzdálen přibližně 3,5 metru. Všichni tři se tedy ve vztahu k moderátorovi nachází v tak zvané sociální zóně⁹⁸. Mezi sebou jsou hosté sedící vedle sebe⁹⁹ v minimální vzdálenosti přibližně dvaceti až třiceti centimetrů. Nacházejí se proto na pomezí intimních a osobních zón. Jelikož jsou ale jejich pozice předem dány fixní povahou pohovky, nelze této skutečnosti přikládat velký význam.

Obrázek 2 *The Graham Norton Show* proxemika

Lze však pozorovat naklánění těla a natáčení hlavy. Tyto dva aspekty jsou podmíněny hlavně tím, kdo má slovo. Cumberbatch a Spall se nakloní směrem k Nortonovi, když mají slovo, kdežto Miranda Hart zůstává téměř po celou dobu rozhovoru ve stejné zakloněné pozici. Všichni tři natáčí hlavu směrem k tomu, kdo v danou chvíli mluví, což značí pozornost, kterou mluvčímu v danou chvíli věnují.

⁹⁷ Kromě původního přivítání, pozorování voskové figuríny a předvádění různých typů chůze.

⁹⁸ KŘIVOHLAVÝ, J. Neverbální komunikace: řeč pohledů, úsměvů a gest (1988), s. 102

⁹⁹ Cumberbatch – Hart, Hart – Spall

Poté, co si jdou hosté prohlédnout voskovou figurínu Benedicta Cumberbatche, se vrátí na přibližně stejná místa, na kterých seděli doposud. Jedinou výjimkou je Cumberbatch, který se přesune přibližně o deset centimetrů blíže k moderátorovi a dále od Mirandy Hart.

Poslední zásadní změnou je příchod zpěváka Adama Levina, který zaujme poslední místo na červené sedačce. Vzdálenosti mezi prvními třemi hosty se nepatrně zmenší, aby udělali prostor pro Levina. Ten se po svém příchodu stane nejvzdálenějším hostem od moderátora¹⁰⁰.

Přestože je pohovka pro hosty v *The Tonight Show* dostatečně velká, aby se na ní vešli všichni tři, hosté se postupně střídají na křesle umístěném mezi pohovkou a moderátorským stolem. Po úvodním monologu ji obsadí Jim Carrey se svou loutkou ztvárnující Jeffa Danielse, poté ho vystřídá Benedict Cumberbatch a nakonec Allison Williams. Všichni tři jsou od Fallona vzdáleni přibližně 1,2 metru, takže se rovněž nachází v sociální zóně. Rozdíl je však v tom, jak jsou jednotliví hosté k moderátorovi nakloněni a jak se liší jejich pozice v závislosti na jejich výšce. Fallonova židle je vyšší než křeslo pro hosty, což mu dává výhodnější pozici pro vedení rozhovorů.

Obrázek 3 *The Tonight Show* proxemika

Jim Carrey se většinu času dívá do publika nebo na svou loutku. K moderátorovi je většinu času nakloněn bokem. Jeho situace je specifická loutkou, kterou během rozhovoru ovládá. Cumberbatch je o poznání více nakloněn k moderátorovi a téměř veškerý čas směřuje svůj obličej na Fallona. S publikem a kamerami nemá skoro žádný kontakt. V rámci loučení se k sobě oba přiblíží na vzdálenost několika centimetrů, a dokonce mezi nimi dojde k dotyku (obrázek 4).

¹⁰⁰ Jsou od sebe přibližně tři metry daleko.

Obrázek 4 Fallon, Cumberbatch dotyk

Allison Williams je k moderátorovi natočena ze všech hostů nejvíce. Celé její tělo je nasměřováno na Fallona, ale z této pozice často otáčí hlavu k divákům. Ve chvíli, kdy oba vstanou a přesunou se doprostřed pódia, se k sobě v rámci scénky oba přiblíží a dokonce se při oblékání moderátora do postroje na létání navzájem dotýkají, čímž se dostanou do intimní zóny. [Williams:] *“...You’re supposed to hear two clicks, come on.”* Když to dořekne, začne moderátorovi utahovat postroj. [Fallon:] *„Okay. I think I heard two clicks. Ow...”* [Williams:] *„Sorry.”* [Fallon:] *„I just heard a... I just heard a third click.”* (obrázek 5)

Obrázek 5 Fallon, Williams dotyk

7. 2. 1. Komparace proxemiky

Vzdálenosti hostů a moderátora se liší v závislosti na několika faktorech. Prvním z těchto faktorů je program, který daný pořad má. V případě *The Tonight Show*, konkrétně v herecké etudě Fallona s Allison Williams, se vzdálenosti obou zkoumaných výrazně změní

při zavěšení moderátora na železném kabelu pro předvedení scény z *Peter Pan Live!* Druhou odlišností je fakt, že v pořadu Grahama Nortona jsou ve studiu přítomni až čtyři hosté zároveň, kdežto u Fallona je vždy rozhovor veden s jediným hostem. Tento prvek ovlivňuje komunikaci ve všech rovinách, nejen v případě proxemiky.

Ve většině pořadů, kdy hosté sedí na pohovkách, lze ale pozorovat rozdíl mezi *The Tonight Show* a *The Graham Norton Show*. V prvním zmíněném pořadu sedí hosté mnohem blíže moderátorovi, než je tomu u pořadu druhého. Dokonce i v případě Benedicta Cumberbatche, který sedí k Nortonovi nejbližší, se vzdálenost těchto dvou aktérů pohybuje přibližně ve dvou a půl metrech¹⁰¹, kdežto v případě Fallonova pořadu jsou host s moderátorem vzdáleni o takřka poloviční vzdálenost.

Tento fakt lze připsat uspořádání studia, které je jedním z nejdůležitějších faktorů při posuzování vzdálenosti jednotlivých účastníků komunikační situace a společně s větším počtem naráz přítomných hostů v Nortonově pořadu způsobuje to, že jsou si například Timothy Spall a Graham Norton vzdáleni více než tři metry, kdežto v *The Tonight Show* si je každý host s moderátorem vzdálen přibližně o jeden metr a několik centimetrů v závislosti na náklonu těl obou aktérů.

¹⁰¹ Nahýbáním těla se tyto vzdálenosti mění.

7. 3. Posturika

V této části bude zkoumán postoj a způsob sezení moderátora a hostů. Posturika je úzce provázána nejen s proxemikou, ale i gestikou. Ve větší části obou pořadů všichni zkoumaní sedí, proto bude zkoumán hlavně způsob sezení. Herecká etuda v případě *The Tonight Show*, ve které je moderátor zavěšen ve vzduchu za pomoci ocelových lan, nemá pro komparaci smysl, proto jí nebude věnována pozornost. Při analýze způsobu sezení je třeba mít na paměti, že má tělo z různých důvodů (prokrvování, dýchání, atd.) potřebu měnit polohu¹⁰².

Moderátor Graham Norton zaujímá během pořadu téměř po celou dobu pozici vsedě s jednou nohou přeloženou přes druhou (Obr. 6), což je podle Tegzeho nejtypičtější formou

Obrázek 6 Norton pozice

posedu¹⁰³. Tento způsob sezení střídá Norton s předkloněným posedem směrem k hostům s nohama vedle sebe, kterým dává najevo zájem o informace, které hosté vyjadřují. Tegze tento způsob sezení dále pracovníě nazývá jako „Uvidím, co se z toho vyvine.“¹⁰⁴

¹⁰² TEGZE, O. Neverbální komunikace (2003), s. 233

¹⁰³ Tamtéž, s. 235

¹⁰⁴ Tamtéž

Podobným způsobem jako Norton sedí i Benedict Cumberbatch. Herec zaujímá posed s nohou přeloženou přes druhou nohu a střídá polohu, ve které má mírně zakloněná záda opřená o sedačku a polohu, kde je mírně předkloněný. Tyto dvě polohy střídá v závislosti na tom, kdo má zrovna slovo. Pokud mluví Cumberbatch sám nebo když čeká, než mu bude položena otázka, je většinou v předkloněné pozici, pokud ale mluví například Miranda Hart nebo Timothy Spall, sedí se zády opřenými o sedačku. Tyto dva způsoby sezení mohou značit intenzitu naléhavosti sdělit informace¹⁰⁵, či naznačit zvýšenou pozornost.

Obrázek 7 Cumberbatch pozice

Když však předvádí svou roli ve filmu *Hobit*, předkloní se k Hartové, která se před ním nepatrně zakloní (obrázek 8). Tímto předkloněním nedává najevo zvýšenou pozornost, ale svou dominanci, jakožto postava z filmu.

Obrázek 8 Cumberbatch a Hart pozice

Miranda Hart sedí po celou dobu pořadu podobným způsobem jako Norton a Cumberbatch s jednou nohou přeloženou přes druhou a mírným záklonem s opřením zad o

¹⁰⁵ TEGZE, O. Neverbální komunikace (2003), s. 242

sedačku. Od zmíněných dvou aktérů se však liší tím, že když má slovo, svůj postoj nemění a zůstává v poloze s překříženýma nohama a mírným zakloněním.

Timothy Spall se k pozici s jednou nohou přehozenou přes druhou uchýlí až v posledních čtyřech minutách pořadu, poté co na sedačku usedne Adam Levine. Jinak sedí se založenýma rukama mírně předkloněn s nohama vedle sebe (obrázek 9). Tato pozice značí velkou míru pozornosti, kterou věnuje moderátorovi a ostatním hostům.

Obrázek 9 Spall pozice

Posledním hostem Nortonova pořadu je Adam Levine, který za krátkou dobu strávenou na červené sedačce¹⁰⁶ změnil svůj způsob sezení třikrát (obrázek 10). První a poslední způsob jsou totožné s výše zmíněnými způsoby ostatních hostů a Levine přidává ještě posed s chodidlem položeným na druhém chodidle.

Obrázek 10 Levine pozice

Toto střídání poloh je nutné připsat hledání pohodlného způsobu sezení, který by hostovi nejvíce vyhovoval. Dalším faktorem, který mohl toto chování vyvolat, je místo na pohovce,

¹⁰⁶ 5:37 minut

keré Levine musel zaujmout. Krajní část pohovky se totiž nachází nejdále od moderátora a hosta navíc nejvíce vystavuje publiku, což mu může být nepříjemné. Vystřídání pohodlné pozice, kterou zpěvák zaujal v prostřední části obrázku 6 za posed s překříženými nohama, lze s největší pravděpodobností připisovat uvědomění si přílišné otevřenosti publiku. Tegze ve své publikaci uvádí, že překřížení nohou lze často vnímat jako potřebu se uzavřít či jako usnadnění kontroly přicházejících podnětů¹⁰⁷. Nejdélší dobu tráví stejně jako všichni ostatní hosté v posedu s nohou přes nohu.

Spodní část těla moderátora *The Tonight Show* je skrytá masivním dřevěným stolem. Lze proto pozorovat pouze vrchní polovinu Fallonova těla, která zaujímá dvě základní pozice. První využívá na začátku pořadu, kdy promlouvá na kamery a potažmo na publikum, a druhá, do které se dostává při komunikaci s hosty. Tyto dvě pozice se od sebe liší natočením těla umožněným moderátorovou otočnou židlí (obrázek 11).

Obrázek 11 Fallon pozice

Fallonova spodní část těla je na rozdíl od Nortona téměř po celou dobu¹⁰⁸ zakryta masivním dřevěným stolem, o který se moderátor opírá (obrázek 11). Tento fakt přiděluje Fallonovi lepší konverzační pozici. Opírání se o stůl a nahýbání zad směrem k publiku jen dále podtrhuje moderátorovo dominantní postavení.

Cumberbatch po svém příchodu zaujme pozici, kdy má nohy vedle sebe a je opřený o levou podpěru křesla. Krátce po svém příchodu ji však změní tím, že si dá nohu přes nohu, jako v případě *The Graham Norton Show* (obrázek 12). V této pozici zůstane téměř po celou dobu rozhovoru i hry *Three Word Stories*.

¹⁰⁷ TEGZE, O. Neverbální komunikace (2003), s. 235

¹⁰⁸ Kromě úvodního monologu, vítání hostů a představení Cumberbatchovy voskové figuríny.

Obrázek 12 Cumberbatch pozice

Cumberbatchovy tělesné polohy však nejsou tak uvolněné jako v britském pořadu a působí strnuleji. Tento fakt lze připsat tomu, že má na sobě herec oblek s košilí zapnutou až ke krku a kravatou¹⁰⁹. Naproti tomu lze na Cumberbatchovi vyzorovat i to, že si po celou dobu pořadu několikrát mne ruce, překřížuje je nebo je má sevřeny v pěst. Proto je možné přisuzovat Cumberbatchovu pozici i možné trémě spojené s obranou svého „teritoria“¹¹⁰.

Carreyho loutka ovlivňuje i způsob jeho sezení. Pro lepší manipulaci s loutkou sedí se zešíroka rozevřenými nohama plně opřený o opěradlo. Tento způsob sezení dává běžně najevo sebevědomí jeho majitele, ale v tomto případě se jedná spíše o podporu rukou ovládajících loutku (obrázek 13).

Obrázek 13 Carrey pozice

¹⁰⁹ Na rozdíl od britského pořadu, kde kravatu nemá a několik posledních knoflíků u košile má rozepnutých.

¹¹⁰ KNAPP, M. Nonverbal communication in human interaction (1978), s. 141

Williams je ve způsobu sezení omezoována svým oblečením. Její sukni jí neumožňuje sedět jinak než s nohou přes nohu (obrázek 14). Ze všech tří hostů je nejvíce nakloněná k Fallonovi.

Obrázek 14 Williams pozice

7. 3. 1. Komparace posturiky

V případě moderátorů je možné pozorovat rozdíl posturiky už od první chvíle, co usednou na svá křesla. Graham Norton sedí na zvláštním křesle se zakloněným opěradlem, kdežto židle Jimmyho Fallona připomíná spíše kancelářskou židli. Norton je proto většinu času „rozvalený“ v křesle s nohama přes sebe, kdežto Fallon je kvůli své židli a stolu, který ve studiu, kde se natáčí *The Graham Norton Show*, není, většinu času znatelně předkloněný dopředu s lokty opřenými o horní desku stolu. Díky této skutečnosti a faktu, že je Fallonova židle vyvýšená, má moderátor amerického pořadu výhodnější a dominantnější pozici pro vedení rozhovorů a s hosty není na pomyslné stejné úrovni, jako je tomu v pořadu Grahama Nortona¹¹¹.

Výhoda Nortonovy pozice spočívá ve vhodném tvaru a dobře umístěné pohovce hostů, která hostům umožňuje dívat se střídavě na moderátora i publikum bez zbytečného natáčení těla s minimálním otáčením hlavy. V tomto případě Fallonova show zaostává, jelikož pokud chtějí hosté vidět přímo na moderátora, musí v křesle sedět natočení bokem k publiku. Proto je možné pozorovat různá vytáčení těla a ohýbání zad do nepřírodných a často nepohodlných poloh.

¹¹¹ Jeho pozice se od pozice hostů také liší, a to například tím, že sedí na samostatné židli a k publiku je natočen druhou stranou. Jinak má s hosty mnohem vyrovnanější pozici než v pořadu *The Tonight Show*.

Tyto aspekty ovlivňují celý chod komunikace. Norton ve svém pořadu působí spíše jako moderátor, který pouze usměrňuje rozhovor svých hostů, kdežto Fallonův pořad připomíná spíše jakési interview, kde host musí zodpovídat tazatelovy otázky.

Zajímavé je zaměřit se na posturiku obou moderátorů při úvodních monolozích. Oba moderátoři před publikem stojí. Norton má po většinu úvodního monologu sepjaté ruce a pohupuje se na špičkách dopředu a dozadu, zatímco Fallon působí ležérněji s jednou či oběma rukama v kapsách (obrázek 15). Tyto pozice jsou do jisté míry kontrastní s pozicemi, které oba moderátoři zaujmají během zbytku pořadu, kdy je Fallon strnulejší a Norton uvolněnější.

Obrázek 15 Moderátoři posturika

Při zaměření se na Cumberbatche lze vypožorovat, že pozice, které zaujímá v pořadu *The Graham Norton Show*, jsou mnohem přirozenější a uvolněnější než ty, do kterých se situuje v *The Tonight Show*. To může způsobovat hned několik různých aspektů najednou. Pohodlnější pohovka a oblečení, příjemnější prostředí, odpočatost, lepší komunikační pozice, fakt, že moderátor komunikuje s více hosty, ale také nálada, či moderátorova osobnost.

Nelze zcela přesně určit, které faktory mají na Cumberbatche v danou chvíli vliv, ale lze vypožorovat, že některé z nich na Cumberbatchovu neverbální komunikaci v jistých okamžicích jistě působí¹¹².

¹¹² Viz obrázky 7 a 12.

7. 4. Gestika

Projevy za pomoci gest se dají členit různými způsoby například v závislosti na funkci, síle, apod. V této práci je nejvhodnější použít dělení, které bylo uvedeno v kapitole 6. 3. Bude proto použito rozdělení na emblematická, ilustrační, regulační a adaptační gesta zahrnující veškeré možné významy pohybů rukou a paží.

V této kapitole budou jednotlivé segmenty gestiky obou pořadů řazeny za sebou pro lepší možnost následné komparace.

7. 4. 1. Emblémy

První emblém, který se v Nortonově pořadu objeví, je ten, který moderátor provede při vítání diváků ve studiu. [Norton:] „*Thank you very much and welcome all! Oh, you're too kind, thanks very much.*“ (obrázek 16).

Obrázek 16 Norton vítání

Obrázek 17 Fallon vítání

Toto gesto s pažemi široce napřaženými dopředu Morris označuje významem: „Rád bych vás všechny přivinul na svou hrud’.¹¹³“ Ve své knize dále uvádí, že je toto gesto užíváno zejména známými osobnostmi pro tleskající publikum. Norton užívá zmíněné gesto přesně ve významu, jaký mu Morris přiřazuje. Klein uvádí, že je toto gesto chápáno i jako úspěch a výhra¹¹⁴, ale vzhledem k této komunikační situaci nemá tato interpretace význam.

Naproti tomu Jimmy Fallon vítá své publikum s jednou rukou napnutou a druhou rukou v kapse. Dlaní otočenou od sebe vítá moderátor publikum jemnými pohyby směrem k nim¹¹⁵.

¹¹³ MORRIS, D. Řeč těla: Bodytalk (1994), s. 123

¹¹⁴ KLEIN, Z. Atlas sémantických gest (1998), s. 126

¹¹⁵ Tamtéž, s. 83

Toto přivítání je méně osobní a spíše působí jako přiznání registrace faktu, že jsou v publiku lidé (obrázek 17).

Hosty, které si moderátor *The Graham Norton Show* do studia pozval, vítá jiným způsobem než publikum. Prvním přichozím je Timothy Spall, kterému Norton sevře pravou ruku a levou rukou paži, načež ho přátelsky poplácá po zádech. Mirandu Hart obejmě a naznačí polibek na obě tváře a nejkompexnější pozdravení provede s Benedictem Cumberbatchem, kterému nejprve stiskne ruku, poté ho obejmě a nakonec naznačí polibek na obě tváře (obrázky 18, 19 a 20). Pozdravy se řadí mezi emblémy, jelikož se dají přeložit v několika slovech. Potřesení rukou je běžným způsobem vítání. Gesto, při kterém Norton tiskne Spallově ruku (obrázek 18) je vřelejším a přátelštějším pozdravem, který běžnému potřásání rukou dodává citový účinek¹¹⁶. Naznačený polibek na tvář spojený s objetím kolem ramen nahrazuje v případě Nortona a Hartové podání ruky. Nejvřelejším pozdravem je ten, kterým se přivítá Norton s Cumberbatchem (obrázek 20). Objetí kolem zad je jakýmsi umocněným stisknutím paže, které lze vidět na obrázku 40. Celý pozdrav je poté zakončen naznačeným políbením na tvář.

Obrázek 18 Norton, Spall vítání

Obrázek 19 Norton, Hart vítání

Obrázek 20 Norton, Cumberbatch vítání

I ve vítání prvního hosta je Fallon skromnější než Norton. Místo stisknutí ruky moderátor pouze pokyne směrem k hostovi (obrázek 21). To je však s největší pravděpodobností způsobeno loutkou, kterou má Carrey od svého příchodu na ruce. Extenze moderátorovy ruky se sevřenými prsty dlaní nahoru značí představení hosta divákům.

¹¹⁶ MORRIS, D. Řeč těla: Bodytalk (1994), s. 120

Obrázek 21 Fallon, Carrey přivítání

S ostatními hosty už se vítá vřeleji. S Cumberbatchem si nejprve podá ruku (obrázek 22a), načež ho Cumberbatch obejmě. Objetí však pochází od hosta, který dokonce vyjde několik schůdků, aby mohl moderátora obejmout (obrázek 22b). Podobně je tomu i v případě Allison Williams, která obdobně jako Cumberbatch musí vyjít několik schodů, aby pak mohla s moderátorem naznačit polibky na tvář (obrázek 23).

Obrázek 22a Fallon, Cumberbatch

Obrázek 22b Fallon, Cumberbatch přivítání 2

Obrázek 23 Fallon, Williams přivítání

Emblémy se také používají jako zastoupení nějakých předmětů a činností. Tento projev lze pozorovat v momentě, kdy Miranda Hart předvádí Benedicta Cumberbatche u dabování dokumentu o tučnácích. [Cumberbatch:] „*It's not just me sitting there in a booth going: ,Oh, I think I know how to say penguin, I'll say pengwings. 'It's mortifying but there are other people who should take some thought, including my producer.*“ [Hart:] „*You and the booth and a bottle of vodka going: ,PENGLINGS!*““ (obrázek 24).

Obrázek 24 Hart pítí vodky

V této situaci zastupuje gestika Hartové Cumberbatchovo pití vodky při natáčení. Neverbálně lze nahradit velké množství lidských činností, jak lze vidět na následujících příkladech (obrázky 25 – 28). Občas se však tato gesta klasifikují jako ilustrátory¹¹⁷.

Obrázek 25 Norton klavír

Obrázek 26 Spall štětec a paleta

Obrázek 27 Spall iphone

Obrázek 28 Hart tleskání

Původ těchto gest je rozpoznatelný i bez kontextu verbální komunikace. Pokud je interpretujícím známa původní činnost, lze její podobu předvést i neverbálně. Proto lze bez

¹¹⁷ KNAPP, M. Nonverbal communication in human interaction (1978), s. 15

obtíží poznat, že Norton hraje na klavír (obrázek 25), Spall předvádí výbavu malíře (obrázek 26) nebo že Hart předvádí tleskání (obrázek 28).

Emblematická gesta jsou hojně využívána i v případě *The Tonight Show*. Například už v úvodním monologu moderátora je několik zcela přeložitelných gest. Jsou mezi nimi gesta, která nepotřebují kontext slovní komunikace a přeložit se dají zcela nezávisle na ní (obrázky 29 a 30), ale, jak už bylo uvedeno na začátku této kapitoly, i některá, která vysvětlení potřebují (obrázek 31).

Obrázek 29 Fallon telefon

Obrázek 30 Fallon videohra

Obrázek 31 Fallon Twister

Moderátor zde napodobuje neschopnost tří světových vůdců, kteří si neumí podat ruku metaforou hry Twister. [Fallon:] „*So check out these three world leaders who have never shaken hands before.*“ – Načež režie spustí video. [Fallon:] „*Yeah, uh..., what? Put your hand on red and your left hand on yellow. Hold on now... Spin it, spin it!*“ (obrázek 31). Soubor gest, která moderátor předvádí v obrázku 31, může být interpretován také jako soubor ilustrátorů.

I v pořadu *The Graham Norton Show* se vyskytují gesta, která by byla bez slovního, sociálního a časového kontextu velmi obtížná pro interpretaci. Například divák, který by neviděl fotografii Cumberbatche s kapelou U2, těžko pochopí Nortonovo gesto na obrázku 32.

Obrázek 32 Norton "photobomb"

Ani slovní komunikace v tomto případě nepřináší vysvětlení moderátorovy činnosti. [Norton:] „*Are you a Stormtrooper? Are you? Are you in the back like one of those...*“ [Cumberbatch:] „*Unbelievable. No comment.*“ [Norton:] „*If you're one of the Stormtroopers you'll be just doing that.*“ Jediným způsobem, jak lze vysvětlit smích herců a publika je proto situační kontext, díky kterému lze identifikovat, že Norton předvádí stejnou pózu, jakou zaujal Cumberbatch na fotografii s U2.

Nejjednodušší pro interpretaci jsou gesta, která mají v dané kultuře zažitý význam, který se nemění. Takovým gestem je například zdvižení palce Adama Levina, kterým naznačuje pochvalu¹¹⁸ Nortona za zapamatování dat koncertů jeho kapely. [Norton:] „*All right, that's the album V and now you did tours, May 26th, 28th Wembley Arena, Birmingham LG Arena on May 31st and then June 1st at Manchester Arena. And then is it a world tour?*“ [Levine:] „*It is a world tour. It is. And thank you for knowing the dates, because I did not know the exact dates.*“ (obrázek 33).

¹¹⁸ KLEIN, Z. Atlas sémantických gest (1998), s. 62

Obrázek 33 Levine zdvižené palce

Obdobné emblémy s jediným kulturně závazným významem se vyskytují i v pořadu *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon*. Patří mezi ně moderátorova prosba (obrázek 34) nebo naznačené uvozovky. [Fallon:] „*We're not the only ones having trouble. I saw that One Direction member Zayne Malik missed the group's concert on The Today Show this morning because he was ,sick'. Yeah. Then him and Bono high-fived and spent the rest of the afternoon playing Call of Duty. This is the kind of stuff that really irritates me.*“ (obrázek 35).

Obrázek 34 Fallon prosba

Obrázek 35 Fallon uvozovky

Způsob prosby, který moderátor předvádí na obrázku 34, je nejčastěji spojován s prosbou náboženskou¹¹⁹. Ve většině případů se při běžné konverzaci používá podobné gesto s tím rozdílem, že jsou prsty obou rukou ve flexi a vzájemně se dotýkají. Že nejde o modlitební prosbu lze opět zjistit z kontextu slovní komunikace. [Fallon:] „*And, um, Bono's expected to make a full recovery after he injured his arm in a cycling accident in Central Park. Of course I had a lot of questions like: ,Can you please not tell people we were riding a tandem?' Because I just didn't want that getting out there, just... It was a beautiful fall day and I just...*“

¹¹⁹ KLEIN, Z. Atlas sémantických gest (1998), s. 99

7. 4. 2. Ilustrátory

Jedno z hlavních využití ilustrátorů je nastínění velikosti různých předmětů. Jejich slovní popis je zdlouhavý a namáhavý na představivost, proto si lidé často pomáhají právě užitím ilustračních gest. Cumberbatch v Nortonově pořadu využije tato gesta pro zobrazení malých i velkých předmětů, jak lze vidět na následujících příkladech (obrázky 36 a 37). Lze zde také pozorovat úzké provázání mezi verbální a neverbální složkou, jelikož zobrazená velikost se přímo vztahuje k předmětům a lidem, o kterých herec mluví. [Cumberbatch:] „...*Ellen Degeneres, who was, I thought who did a fantastic job, she started it by oiling everyone on the red carpet with vodka, so she was handing it out, while she was interviewing us. These little miniature vodkas,...*“ (obrázek 36).

Obrázek 36 Cumberbatch – ilustrátor: malý

Obrázek 37 Cumberbatch – ilustrátor: velký

U obrázku 37 je identifikace gesta obtížnější z důvodu záběru kamery, která ve chvíli, kdy herec gesto předvádí, snímá polocelek¹²⁰, do kterého se nevejdou hostovy ruce. Pro pochopení gesta je opět potřeba kontext slovní komunikace. [Cumberbatch:] „*These people, they were scientists, they were mathematicians, they were physicists, the kind of brains you would think would be able to think laterally and scientifically about the problem but also artists and musicians and actors, so it was a wide, huge net of brainiacs, of these extraordinary minds thinking laterally to solve this problem.*“ (obrázek 37).

Jak je vidět na obrázcích 38 a 39, ilustrátory jsou užívány i v pořadu Jimmyho Fallona, ale v menším počtu, než v britské show. To může být zapříčiněno různými faktory. Například Jim Carrey nemá kvůli své loutce téměř možnost využívat gestiku. Dalším faktorem je střídání hostů, kteří nesedí na pohovce po celou dobu pořadu, ale vždy maximálně patnáct minut. Tento fakt zapříčiňuje to, že hosté nemají tolik unavená mluvidla a nemusejí se tedy tak často

¹²⁰ SEDLÁKOVÁ, R. Výzkum médií: neužívanější metody a techniky (2014), s. 350

uchylovat ke gestice pro ilustrování svých myšlenek. Téma rozhovoru je dalším faktorem pro různé frekvence užití gest. V neposlední řadě může ne tak časté užívání ilustrátorů zapříčinit pohodlnost sedačky pro hosty. Jak už bylo uvedeno v kapitole 7. 4., hosté musí trochu vytáčet své tělo, aby se mohli moderátorovi dívat do tváře. Tato pozice je pro tělo nepřírozená a hosté se také proto opírají o opěrky křesla a jejich ruce nedělají tak časté pohyby. I menší počet komunikujících má vliv na užití neverbální komunikace. Ve zkratce lze říct, že menší počet užitých gest je způsoben odlišnou komunikační situací, a prostory které jsou popsány v kapitole 7. 1.

Obrázek 38 Fallon – ilustrátor: malý

Obrázek 39 Cumberbatch – ilustrátor: velký

Při porovnání Cumberbatchova gesta na obrázcích 37 a 39 lze dospět k závěru, že i soubor ilustračních gest, které člověk využívá k vyrovnávání se s různými podněty je jednotný a ustálený¹²¹. Klein například tvrdí, že běžný způsob, jakým se naznačuje velikost objektu, se provádí tak, že jsou ruce s extendovanými prsty v určité vzdálenosti obráceny dlaněmi proti sobě¹²². Cumberbatch však naznačuje velikost v obou případech dlaněmi obrácenými vzhůru. Toto gesto zůstává stejné nezávisle na prostředí, osobě moderátora, a dokonce i tématu konverzace.

Další základní funkcí ilustrátorů je přiblížení tvarů předmětů. Tuto funkci lze pozorovat na projevu Timothyho Spalla, když mluví o svém zážitku při nespavosti a popisuje zvonek ležící na recepci hotelu. [Spall:] „*And I had to walk like this over to the desk like this and there was nobody there and there was a domed bell on it. ,How am I gonna ring that bell without attracting attention to myself and attracting attention to myself? ‘‘* (obrázek 40).

¹²¹ Podobně, jako je tomu u mimických projevů v kapitole 8.5.

¹²² KLEIN, Z. Atlas sémantických gest (1998), s. 118

Obrázek 40 Spall – ilustrátor: zvonek

Obrázek 41 Williams postroj

Také v *The Tonight Show* jsou tvary přiblíženy pomocí ilustrátorů, například když Allison Williams popisuje svůj postroj a jeho ukotvení pro létání v *Peter Pan Live!*. [Williams:] „It’s all... You’re all sort of like in a harness and um..., you’re up in wires and like the coolest thing is the first time you go up to the air is like...“ (obrázek 41).

Kromě tvarů mohou ilustrátory značit směr nebo místo. Tyto dva aspekty lze jen stěží a zdlouhavě popsat slovy, proto je lidé v komunikaci používají velmi často. Stejně tomu je i v případě *The Graham Norton Show*, kdy místní a směrové ilustrátory používají téměř všichni hosté i moderátor (obrázky 42 – 45). Výjimkou je Adam Levine, který však na sedačce pro hosty stráví nejkratší dobu ze všech hostů.

Obrázek 42 Hart směr

Obrázek 43 Norton místo

Obrázek 44 Spall směr

Obrázek 45 Cumberbatch směr

Funkce ilustrátorů určující směr však v *The Tonight Show* téměř zastoupena není. Jediný skutečně čistý případ směrového ilustrátoru je proveden ve chvíli, kdy se moderátor v postroji vznese do vzduchu, a ukazuje, kterým směrem má letět (obrázek 46). Toto je nejčistší forma směrového ilustrátoru. Za směrový ilustrátor však lze považovat i Cumberbatchovu gestiku, při popisování svého neustálého přelétávání mezi americkými pobřežími a Anglií. [Cumberbatch:] „*I mean, I'm so... I mean I've been zipping between to... from this coast to the west coast and... Some other coast called England where I live and work and I, you know, I thought I wasn't gonna be able to find my way around.*“ (obrázek 47).

Obrázek 46 Fallon směr

Obrázek 47 Cumberbatch směr

Některá gesta mohou v téže situaci zastupovat více funkcí najednou. Přísné oddělení na emblémy, ilustrátory, regulátory a adaptéry tedy není vždy možné, podobně jako v případě obrázku 31. Například ve chvíli, kdy se Graham Norton zeptá Adama Levina na jeho ženu, provede Levine následující gesto (obrázek 48).

Obrázek 48 Levine konec

[Norton:] „*We must just mention your incredibly beautiful wife.*“ [Levine:] „*Yeah, we mention.*“ Tímto posunkem ilustruje právě provedené ukončení konverzace o své ženě, ale zároveň toto gesto slouží jako regulátor, kterým konverzaci fakticky ukončuje. Mezi ilustrátory se mnohdy řadí i gesta, která naznačují průběh nějaké činnosti¹²³. Mohou tedy být snadno zaměněny za emblémy. Pro tuto práci budou gesta značící činnost řazena pouze mezi gesta emblematická.

¹²³ KNAPP, M. Nonverbal communication in human interaction (1978), s. 15

7. 4. 3. Regulátory

Regulátory bývají také často zaměňovány za ilustrátory. V momentě, kdy je na někoho ukázáno, je na interpretujícím, zda tento pohyb pochopí jako ilustrátor, nebo jako regulátor v tom smyslu, že má odkazovaný dostat prostor k projevu. Gesto na obrázku 49 je zřejmým regulátorem s významem „*Hlásím se o slovo, věnujte mi prosím pozornost*“¹²⁴. Ovšem gesto na obrázku 50, které je přímou reakcí na gesto v předchozím obrázku, je přesně tím příkladem, o kterém je možno uvažovat jako o ilustrátoru i regulátoru zároveň. Bez kontextu slovní komunikace je navíc možné považovat tato gesta za ilustrátory směru¹²⁵.

Obrázek 49 Spall přihlášení

Obrázek 50 Levine ukázání

V *Tonight Show* nastává jiná situace. Fakt, že rozhovor vedou vždy pouze dva lidé, eliminuje možnost běžného „vyvolávání“ hostů. V tomto díle nejsou žádné případy toho, že by se někdo hlásil o slovo zdvižením paže, ani toho, že by moderátor uděloval prostor k projevu.

Jistá forma předávání slova v pořadu je. Nejlépe ji lze pozorovat při hře *Three Word Stories*, když Fallon dokončí svá tři slova [Fallon:] „*Magical horses live*“ a signalizuje, že je na řadě Cumberbatch (obrázek 51).

¹²⁴ MORRIS, D. Řeč těla: Bodytalk (1994), s. 120

¹²⁵ KLEIN, Z. Atlas sémantických gest (1998), s. 14

Obrázek 51 Fallon předání slova

Existují i regulátory, které mohou být zároveň emblémy. Na obrázku 52 Miranda Hart používá gesto, při kterém má ruku pokrčenou v předloktí, natažené prsty a dlaň obrácenou k moderátorovi, se kterým hovoří. Klein označuje toto gesto, jako stůj nebo stop¹²⁶, a takto přeložitelné by spadalo do skupiny emblémů, ale Hart jej používá k zastavení Nortonova projevu, čímž se její gesto stává regulátorem. [Norton:] „*But you have the best walk of all in the show. You talk about the ultimate walk...*“ [Hart:] „*Oh, the ultimate walk is the popstar walk.*“ (obrázek 52).

Obrázek 52 Hart stop

Obrázek 53 Williams uklidněte se

Podobně jako v Nortonově pořadu se i zde objevují gesta, která slouží k utišení, či zastavení konverzace. Williams používá uklidňující gesto, když se Fallon chystá k létání na laně (obrázek 53). Toto gesto je navíc zintenzivněno tím, že v něm Williams používá obě ruce.

¹²⁶ KLEIN, Z. Atlas sémantických gest (1998), s. 86

Podobným případem je gesto, které využívá moderátor, když se snaží uklidnit publikum po příchodu hostů. [Norton:] „*I'm very excited to inter... Yes, yes! Calm, calm, calm...*“ (obrázek 54). Jedná se o obdobný posunek, jako ten, který předvádí Hart na předchozím obrázku. Význam tohoto gesta se dá také přeložit doslovně. Klein jeho význam uvádí jako klid nebo ticho¹²⁷, což opět koresponduje s komunikační situací. To, že se tímto gestem moderátor snaží docílit ztišení publika, však z tohoto emblému dělá regulátor.

Obrázek 54 Norton uklidněte se

Obrázek 55 Fallon uklidněte se

Fallon však pro uklidnění diváků používá gesto jiné (obrázek 55)¹²⁸. Obě ruce má široce rozprážené s dlaněmi směřujícími dolů a extendovanými prsty provádí rázné pohyby nahoru a dolů. Při tomto gestu má navíc prohnutá záda. Jeho posturika a razantní pohyby pažemi přidávají gestu na naléhavosti. Toto gesto Klein popisuje jako uklidňování či žehnání¹²⁹.

¹²⁷ KLEIN, Z. Atlas sémantických gest (1998), s. 127

¹²⁸ Nízké rozlišení obrázku je způsobeno záběrem kamery, která v tu chvíli snímala moderátora i celé publikum. Snímek byl přiblížen pro lepší rozeznání moderátorova gesta.

¹²⁹ KLEIN, Z. Atlas sémantických gest (1998), s. 127

7. 4. 4. Adaptéry

V pořadu Jimmyho Fallona lze některé adaptéry vypořádat už během úvodního monologu moderátora. Ten si při svém projevu z kraje pořadu neustále hraje s koflíkem na saku (obrázek 56). Tato činnost nemá zdánlivě žádné opodstatnění a pravděpodobně pomáhá moderátorovi vypořádat se se stresem z uvádění pořadu. Adaptační gesta Grahama Nortona jsou obtížnější na určení, jelikož má moderátor po většinu pořadu v ruce kartičky, které mu pomáhají vést rozhovory. Několikrát si však lze povšimnout, že moderátor kartičky v ruce mne (obrázek 57). Toto gesto nemá zdánlivě žádný jiný důvod, než uspokojení jakési tělesné potřeby.

Obrázek 56 Fallon adaptér

Obrázek 57 Norton adaptér

Spouštěč využití adaptérů tedy není vždy rozpoznatelný. Adaptační chování mají lidé zakódované v hlavě a často spojené s nějakou událostí, o které nemusí mít jejich komunikační partneři tušení, a proto jim toto chování může přijít zcela nahodilé¹³⁰.

Další z nahodilých adaptérů lze pozorovat na Benedictu Cumberbatchovi hned z kraje pořadu *The Graham Norton Show*, kdy usedne do pohovky pro hosty a mimoděk si začne natahovat konec jedné nohavice kalhot (obrázek 58). Obdobný adaptér lze na herci pozorovat i v *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon* (obrázek 59), gesto má stejnou funkci s tím rozdílem, že si Cumberbatch neupravuje nohavici, ale kravatu. To může být způsobeno jiným oblečením¹³¹, ale i prostředím¹³².

¹³⁰ EKMAN, P a W. FRIESEN, *Semiotica* (1969), s. 85

¹³¹ V *The Graham Norton Show* Cumberbatch kravatu nemá.

¹³² Podpěrky křesla ve Fallonově pořadu herci neumožňují dosáhnoutí

Obrázek 58 Cumberbatch adaptér 1

Obrázek 59 Cumberbatch adaptér 2

Toto chování nemá logické vysvětlení, ale herec přesto cítí potřebu ho vykonávat. Existují však adaptační gesta, u kterých lze příčinu objevit snadno. Toto chování lze pozorovat na Mirandě Hart, když se ovívá, aby jí nebylo horko (obrázek 60). Pohyby dlaně nahoru a dolů vytváří proud vzduchu, který jí ochlazuje obličej. Adaptér zcela opačného významu předvádí zpěvák Adam Levine, který si začne mnout ruce, jakmile usedne do pohovky pro hosty, když přijde z vystoupení kapely (obrázek 61). Mnutím rukou dodává svému tělu teplo.

Obrázek 60 Hart ovívání

Obrázek 61 Levine mnutí rukou

Obdobné chování lze pozorovat i v *The Tonight Show*. Na obrázku 62 se Benedict Cumberbatch škrábe na ucho, což je typickým adaptérem, který ve své publikaci uvádí například i DeVito¹³³. Dalším adaptérem, o kterém DeVito ve své publikaci píše, je i odhrnování vlasů padajících do očí. Tento neverbální projev lze pozorovat na herečce Allison Williams na obrázku 63.

Obrázek 62 Cumberbatch adaptér

Obrázek 63 Williams adaptér

Dalším adaptérem je nastražení ucha, které předvádí moderátor Graham Norton. Norton si k uchu zezadu přiloží prsty, aby lépe slyšel konverzaci ostatních ve chvíli, kdy mluví více hostů najednou. Morris tvrdí, že toto gesto značí větu: „Mluvte hlasitěji“¹³⁴, ale v tomto případě jde o adaptér, kterým se moderátor snaží lépe slyšet.

Obrázek 64 Norton ucho

¹³³ DEVITO, J. *Základy mezilidské komunikace* (2008), s. 156

¹³⁴ MORRIS, D. *Řeč těla: Bodytalk* (1994), s. 230

7. 4. 5. Komparace gestiky

Komparace užití gestikulací je na rozdíl od proxemiky a například prostor ztěžována svou jedinečností¹³⁵ (v rámci repertoáru výrazů jednotlivých aktérů komunikační situace), provázaností s verbální složkou a celkovou tematikou a scénářem pořadů. Aby mohlo dojít k naprosto přesné komparaci, musely by být oba dva pořady v mnoha aspektech totožné. Vzhledem k rozdílnosti osobností, témat rozhovorů a schémat obou pořadů, je možné provést pouze povrchní komparaci. I tak lze ale odhalit určité zákonitosti.

Emblematická gesta se díky své specifčnosti snadno interpretují, ale jejich komparace je téměř nemožná. Každá osobnost využívá emblematických gest v jiných situacích. Rozhodnutí, zda neverbálně nahradit, či zopakovat to nebo ono slovo, vězí čistě v mysli jednotlivců a na konkrétní situaci. Komparace užití emblémů je tedy spíše psychologickým výzkumem.

Ilustrátory lze komparovat na osobě Benedicta Cumberbatche. Jelikož je tento herec jediným spojovacím článkem mezi oběma epizodami, lze vypožorovat několik totožných gest s ilustrační funkcí, která host použil v obou pořadech. Z tohoto pozorování lze vyvodit, že obdobně, jako tomu bylo dokázáno u komparace mimiky, má člověk sobě vlastní soubor gest, která používá při různých komunikačních událostech a která jsou si velmi podobná. Nejlépe je to vidět na obrázcích 37 a 39. Je třeba upozornit na fakt, že se v *The Tonight Show* objevuje mnohem méně ilustrátorů, než v pořadu Grahama Nortona. Tento fakt může být zapříčiněn nejen různými tématy rozhovorů, ale také počtem aktérů a prostředím, ve kterém se tito aktéři nacházejí.

Regulační gesta jsou podobně snadno interpretovatelná jako emblémy. Jejich vzezření je v obdobných situacích podobné nezávisle na tom, zda se jedná o stejného člověka, či ne. Většina lidí podobným, nebo dokonce totožným způsobem předvede dožadování se pozornosti, výběr dalšího mluvčího nebo zastavení rozhovoru. V rámci pořadů *The Graham Norton Show* a *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon* lze vypožorovat tendenci, že čím více je v komunikační situaci účastníků, tím častější je užití regulačních gest. Proto se v britském pořadu vyskytuje mnohem více regulátorů, než v pořadu Jimmyho Fallona.

Adaptéry jsou vztahem k jejich nositelům nejexkluzivnější. Užití adaptérů je ovlivněno vychováním jejich nositelů, jejich náladou a rozpoložením, trémou¹³⁶, časovým kontextem, a

¹³⁵ Podobně, jako je tomu v případě mimických projevů.

¹³⁶ A potažmo osobnosti moderátora.

mnoha dalšími faktory. Adaptéry také velmi zásadně ovlivňuje i prostředí, ve kterém se účastníci komunikačního aktu nachází. Jejich objektivní komparace je tedy téměř nemožná. Další fakt, který ztěžuje analýzu adaptérů, je ten, že tato gesta jejich uživatelé provádějí nezávisle na tom, zda právě mají slovo, či ne. Kamery v obou pořadech totiž většinu času zabírají pouze toho, kdo právě mluví.

7. 5. Mimické projevy

Výrazy obličeje mohou prozradit mnohé o emocích, vztazích nebo názorech. Knapp uvádí, že mimika je hned po samotné řeči vnímána jako hlavní zdroj informací při komunikaci¹³⁷. Komunikace hlavou probíhá na několika úrovních. Projevy mimiky lze pozorovat na očích, ústech, mimickém svalstvu, bradě, uších a nosu¹³⁸. Ekman vymezuje tři sféry obličeje, a to obočí, oči a dolní část obličeje¹³⁹. Tato práce se však zaměří hlavně na obočí a čelo a dolní část obličeje, jelikož je analýza pohledů očí komplikována různými záběry několika kamer, které často znemožňují přesně určit, kam se zkoumaní jedinci dívají. Neustálé střídání záběrů pak znemožňuje měřit délku těchto pohledů.

Obočí a čelo je uvedeno jako jeden segment, jelikož pohyby čela bez pohybů obočí nelze uskutečnit. Stejně tak jsou tyto oblasti spjaty s celkovým výrazem obličeje. Jedním ze základních pohybů je zdvihnutí obočí. Morris tento pohyb pojmenovává jako obočí vystřelené vzhůru¹⁴⁰. Signál pozdvihnutí obou obočí je celosvětově chápán jako pozdrav. Tento význam je možné pozorovat u moderátora Grahama Nortona, kdy vítá publikum na začátku pořadu [Norton:] „*Tonight on the show one of my guests will be meeting their new wax work for the first time. But who will it be?*” (obrázek 65). Na rozdíl od Nortona, moderátor amerického pořadu s obočím téměř nepracuje. Ve chvíli, kdy vítá své publikum, zůstává jeho obočí strnulé

Obrázek 65 Moderátoři obočí

a musí si místo toho pomoci gestikou. Celkově pracuje Jimmy Fallon se svým obočím a čelem během celého pořadu minimálně, jak je uvedeno níže v této kapitole.

¹³⁷ KNAPP, M. Nonverbal communication in human interaction (1978), s. 263

¹³⁸ TEGZE, O. Neverbální komunikace (2003), s. 303

¹³⁹ EKMAN, P. a W. FRIESEN. Emoce pod maskou (2015), s. 40 - 44

¹⁴⁰ MORRIS, D. Řeč těla: Bodytalk (1994), s. 95

Nejlépe lze rozeznat pozdrav zdvižením obočí v *The Tonight Show*, ve chvíli, kdy na podium přichází herečka Allison Williams a zdvižení obočí doplňuje máváním rukou a zdravením diváků (obrázek 66).

Obrázek 66 Williams pozvednutí obočí

Dalším možným významem pozvednutí obou obočí je podle Morrise koketní výzvou. Morris zároveň dodává, že se v západních zemích používá spíše jako žert¹⁴¹, jak je vidět v momentě, když Cumberbatch předvádí hlas své role Šmaka ve filmu *Hobit*. [Cumberbatch:] „*Is your heart beating faster, or slower than before?*” (obrázek 67).

Obrázek 67 Cumberbatch pozvednutí obočí

¹⁴¹ MORRIS, D. Řeč těla: Bodytalk (1994), s. 96

Je samozřejmě možné pozvednout pouze jedno obočí, čímž se často signalizuje nedůvěra či věta „*Tomu se mi nechce věřit*“¹⁴². Dále může pozvednutí jednoho obočí znamenat agresi nebo mírné zděšení. Ve zkratce lze říci, že jde o výraz úžasu člověka, který je překvapen tím, jaký má k úžasu důvod. Tento mimický pohyb lze pozorovat v okamžiku, kdy Benedict Cumberbatch vypráví o svém zážitku z předávání Oskarů. [Cumberbatch:] „*No, I, it was, well, Ellen, who was hosting, Ellen Degeneres, who was, I thought who did a fantastic job, she started it by oiling everyone on the red carpet with vodka, so... While she was interviewing us, these little miniature vodkas and it's a nerve-wracking event, it's the Oscars for heaven's sake!*” (obrázek 68). Podobný výraz překvapení lze pozorovat u Jimmyho Fallona, když divákům popisuje děj filmu *The Imitation Game*. [Fallon:] „*Because, because if you watch this movie which is like... Just that's why I love movies but you get into this, learning all the stuff and you see that there's only like... Well maybe a handful of people trying to crack this enigma code.*“ (obrázek 69).

Obrázek 68 Cumberbatch jedno obočí

Obrázek 69 Fallon jedno obočí

Přestože se jejich výrazy vztahují ke stejné emoci, lze mezi nimi najít rozdíl v intenzitě. Fallonovo pravé obočí se nachází níže, než je tomu u Cumberbatche. Moderátor *The Tonight Show* ve svém pořadu s obočím pracuje pouze občas a v minimálním rozsahu. Spíše se spoléhá na gestikulaci pomocí rukou, jak je vidět i na obrázku 69.

Dalším pohybem obočí a potažmo i čela je jejich svaštění. Tento jev může také signalizovat různé emoce a významy. Morris uvádí hlavně úzkost, tíseň a znepokojení¹⁴³, ale

¹⁴² MORRIS, D. Řeč těla: Bodytalk (1994), s. 95

¹⁴³ Tamtéž, s. 96

tento pohyb může znamenat i soustředěnost, nesouhlas, pochyby nebo nejistotu¹⁴⁴. Na obrázcích 20 a 21 je vidět projev soustředěnosti. Zde je zajímavé si povšimnout podobnosti těchto výrazů. Pokrčení obočí, otevřená ústa, narovnané čelo a pokrčený kořen nosu jsou na obou fotografiích téměř totožné. V obou momentech totiž šlo o podobný druh situace. Na obrázku 20 si Cumberbatch snaží vybavit datum vysílání nové epizody seriálu Sherlock. [Norton:] „*So obviously, when will we see more Sherlock?*“ – (obrázek 70) Cumberbatch nakrčí obočí, čelo a nos, zamyslí se – [Cumberbatch:] „*Errr... 2015? I think... yeah.*“ A výraz na obrázku 71 Cumberbatch má ve chvíli, kdy se snaží vzpomenout si na to, jak se cítil při čtení scénáře k filmu *The Imitation Game*. [Cumberbatch:] „*Well, relative to his achievements, I didn't know enough either and one of the reasons I took the job is because I read the script and I was intrigued by this character.*“

Obrázek 70 Cumberbatch svraštění obočí 1

Obrázek 71 Cumberbatch svraštění obočí 2

Podobnost těchto výrazů je zapříčiněna již zmíněnou podobností situace, ale i tím, že se jedná o stejného člověka. Každý člověk má určitý repertoár výrazů, které používá za určitých situací. Lze však pozorovat to, že na rozdíl například od posturiky, se výrazy herce liší pouze minimálně a změna prostředí či osobnosti moderátora tak má na projevy mimiky minimální vliv. Tak se částečně potvrzuje myšlenka, kterou ve své knize uvádí Ekman s Friesenem, že velké množství obličejových výrazů nelze nijak kontrolovat či ovládat: „Tato pravidla projevů ať už kulturní, tedy sdílená většinou lidí, nebo osobní a jedinečná, jsou obvykle zažitá tak silně, že kontrola výrazu v obličeji, který tato pravidla diktují, probíhají automaticky, bez přemýšlení a uvědomění.“¹⁴⁵

¹⁴⁴ <http://center-for-nonverbal-studies.org/browlow.htm>

¹⁴⁵ EKMAN, P. a W. FRIESEN. *Emoce pod maskou* (2015), s. 24

Obdobný výraz jako Cumberbatch má i Timothy Spall když se snaží vzpomenout si na komentář pod recenzí k filmu Mr. Turner. [Spall:] „...and then I slipped down and the review said something very nice like...“ (obrázek 72). Zde už si ale lze povšimnout rozdílů v intenzitě či jiných aspektech¹⁴⁶.

Obrázek 72 Spall svrašťení obočí

Jak už bylo řečeno, svrašťení obočí a čela může být interpretováno různě a při analýze neverbální komunikace záleží na kontextu a komunikaci slovní. Speciálně pokud je analýze podrobena mimika, je často třeba vnímat ji jako celek a rozdělení na části obličeje ne vždy funguje. Například už ve výše zmíněné situaci, kdy Cumberbatch napodobuje Šmaka, lze pozorovat i tento výraz (obrázek 73).

Obrázek 73 Cumberbatch svrašťení obočí 3

¹⁴⁶ Spall nekrčí nos a mnohem méně otevírá ústa.

Při vynechání spodní části obličeje by se mohlo zdát, že jde o další výraz, který herec používá při přemýšlení. Ekman s Friesenem však obočí staženému dolů a absenci vrásek na čele přisuzují emoci vzteku¹⁴⁷. Pokud jsou navíc do analýzy zapojena i ústa, je zřejmé, že výraz značí zlost a vztek. Podobné rysy má i Nortonův obličej na začátku pořadu, kdy mu Miranda Hart překazí překvapení pro diváky. [Norton:] „*Tonight on the show one of my guests will be meeting their new wax work for the first time. But who will it be?*” [Heart:] „*Is it me?*” [Norton:] „*Ugh, let's do the show!*” (obrázek 74).

Obrázek 74 Norton vztek

Dalším neverbálním projevem, který lze nejlépe pozorovat na obočí a vráskách na čele, je překvapení. To je většinou vyjádřeno zdvihnutím obočí výše, než je jeho normální poloha, a vystoupením horizontálních vrásek na čele. Ekman varuje, že každému se tyto vrásky neobjevují¹⁴⁸. Nedají se pozorovat zejména u dětí, ale i u některých dospělých. Tento fakt lze pozorovat na Fallonovi na obrázku číslo 75. Přestože je moderátorovi 41 let, vrásky se na jeho čele téměř nevyskytují. Radikální rozdíl lze pozorovat na Nortonově čele, na kterém se mu v okamžiku překvapení rýsuje hned několik horizontálních vrásek (obrázek 76).

¹⁴⁷ EKMAN, P. a W. FRIESEN. *Emoce pod maskou* (2015), s.81

¹⁴⁸ EKMAN, P. a W. FRIESEN. *Unmasking the face: a guide to recognizing emotions from facial clues* (1975), s. 39

Obrázek 75 Fallon překvapení

Obrázek 76 Norton překvapení

Další z aktérů komunikace, na kterém lze pohyb vrásek pozorovat, je Benedict Cumberbatch. Když například v pořadu Grahama Nortona vypráví svůj příběh z uvádění ceremoniálu *Laureus awards*, vrásky na jeho čele vypovídají o jeho překvapení při rozhovoru s americkou plavkyní Missy Franklin. [Cumberbatch:] „*I was meeting some icons at sports you know. Formula 1 racers, tennis players and swimmers including Missy Franklin, the amazing American female swimmer, and she, um..., you know... Missy, she is, what, eighteen? I mean she's so young and I was saying: 'It's so incredible, you've achieved so much and I'm, I feel like I'm double your age, It's incredible just listening to all of your achievements. I'm just, ' and she was sat right next to her parents as well, I said: 'You know I'm sitting here and I'm just getting stiff even in this instant.'*” (obrázek 77).

Obrázek 77 Cumberbatch překvapení 1

Obrázek 78 Cumberbatch překvapení 2

Ekman s Friesenem uvádí, že překvapení se může projevovat na třech částech tváře zároveň¹⁴⁹, ale vždy tomu tak být nemusí¹⁵⁰. U Cumberbatchova výrazu na obrázku 77 lze ale pozorovat všechny tři. Zdvížené obočí, rozšířené zornice i pootvřená ústa. Obdobný výraz překvapení lze pozorovat i v pořadu Jimmyho Fallona. [Fallon:] „*Also if you... I think it's like a website. They call it like a ,cumberbombing‘.*” [Cumberbatch:] „*Cumber-what-ing?*” [Fallon:] „*Cumberbombing. Like a photobomb.*” [Cumberbatch:] „*Oh sorry, something got lost in my cloth ears. I thought it was something else. Cumber-something else.*” (obrázek 78).

Ačkoliv Cumberbatche zabírá kamera z jiného úhlu než v případě *The Graham Norton Show*, lze na hercově obličejí pozorovat stejné znaky překvapení jako na obrázku 77. Svráštěné čelo, zdvižené obočí, rozšířené zornice i pootvřená ústa.

Nezákladnějšími neverbálními projevy úst jsou úsměv a smích. Ačkoliv by se mohlo zdát, že jsou tyto dva termíny synonymní, není tomu tak. Křivohlavý tvrdí, že se od sebe liší v několika aspektech. První rozdíl je ve vzhledu smíchu a úsměvu. Při smíchu se často odhalují horní i dolní zuby, kdežto při úsměvu se nikdy dolní zuby nikdy neukážou¹⁵¹. Na obrázku 79 je vidět Cumberbatchův smích a na obrázku 80 úsměv v *The Tonight Show*. Smích je často spojován se situací hry¹⁵² a v případě obrázku 79 tomu tak skutečně je. Snímek je vystřižen z Fallonovy hry *Three Word Stories*. [Cumberbatch:] „*Oh my god, oh my god. Eh... “Another word...” oh sorry, no. Um..., uh...*” (obrázek 79)

Obrázek 79 Cumberbatch smích

Obrázek 80 Cumberbatch úsměv

¹⁴⁹ Obočí a čelo, oči, ústa

¹⁵⁰ EMAN, P. a W. FRIESEN. *Emoce pod maskou* (2015), s. 45

¹⁵¹ KŘIVOHLAVÝ, J. *Neverbální komunikace: Řeč pohledů, úsměvů a gest* (1988), s. 85 – 86

¹⁵² Tamtéž, s. 82

Jiný druh smíchu předvádí Cumberbatch v Nortonově pořadu, když vypráví, jak byl na místě natáčení nových Star Wars. [Cumberbatch:] „...and Harrison, whose place I'm honored enough to be on the sofa in was... Yeah, he wasn't there.“ (obrázek 81).

Obrázek 81 Cumberbatch smích 2

Obrázek 82 Cumberbatch úsměv 2

Úsměv Křivohlavý označuje jako široce rozevřená ústa s intenzivně vypjatými rty. Ovšem stejně jako existuje více druhů smíchu, existují i různé formy úsměvů. Na obrázku 80 má Cumberbatch velice doširoka vypjaté rty s očima lehce přivřenýma. Tento úsměv může značit srdečnost, nenucenost, a poctivost¹⁵³. Úsměv na obrázku 82 s otevřenými ústy je často interpretován jako radost, jak je tomu i v tomto případě, kdy se Cumberbatchovi konečně podaří vyslovit slovo „penguin“.

¹⁵³ VYMĚTAL, J. Průvodce úspěšnou komunikací (2008), s. 63

Jednotlivé segmenty neverbální komunikace nefungují pouze v provázání s řečí, ale při upřímné konverzaci musí být v souladu i s ostatními aspekty neverbálního vyjadřování. Když tomu tak není, i laický pozorovatel okamžitě pozná, že je něco v nepořádku. K nesouladu dochází, když člověk něco předstírá. V obou pořadech nastává situace, kdy moderátor nebo host z nějakého důvodu předstírá smích. V show Grahama Nortona se toho dopouští sám moderátor. [Norton:] „*And now, talking of art ladies and gentlemen. It is time for Benedict Cumberbatch to meet Benedict Cumberwax*” (obrázek 83) a v případě *The Tonight Show* používá falešný smích první host, Jim Carrey, když mluví jako loutka Jeffa Danielse. [Carrey:] “*Oh, you know sometimes, he can be a bit controlling. Er... you know... You end up feeling a little bit manipulated. He’s always up my ass about something! Haha...*” (obrázek 84).

Obrázek 83 Norton falešný smích

Obrázek 84 Carrey falešný smích

Neupřímnost obou projevů lze pozorovat minimálně ve dvou rovinách. Zaprvé, oblast úst obou aktérů je až extrémně uzpůsobena do tvaru, který jejich ústa zaujímají při běžném smíchu. A zadruhé, pokud by bylo na jejich obličejích nahlíženo odděleným způsobem, jaký byl uveden na začátku kapitoly, lze pozorovat dva různé výrazy: Smích v oblasti úst a neutrální výraz v horní části hlavy. Při identifikování lži je třeba mít na paměti, že se pohyby očí fingují nejhůře¹⁵⁴.

¹⁵⁴ EKMAN, P. a W. FRIESEN. *Unmasking the face: a guide to recognizing emotions from facial clues* (1975), s. 137

7. 5. 3 Komparace mimických projevů

Obličejové svaly nabízejí obrovskou škálu různých výrazů a odstínů emočních stavů¹⁵⁵. Každý člověk má vlastní „soubor“ mimických výrazů, které používá při přijímání nových podnětů a zážitků, jak lze pozorovat například na obrázcích 79 a 81. Různé druhy úsměvů a smíchu jsou hlavní částí neverbální komunikace obou pořadů. Formát těchto dvou talk-show je uzpůsoben hlavně tomu, aby obecenstvo bavil. Proto jsou úsměvy a smích jejich nedílnou součástí a v obou pořadech se vyskytují ve vysokém počtu.

V obou pořadech však nastala i situace, kdy byl smích vynucen. Tento falešný smích slouží v obou uvedených případech ke „kamufláži“ špatného vtipu, která je uskutečněna skrze jeho akcentování hlasitým a širokým smíchem. Takto se původce daného vtipu zbavuje zodpovědnosti skrze přiznání, že o nízké kvalitě žertu ví.

Komparace mimických projevů je obtížná podobně jako tomu bylo u gestiky. Tématem se shodují pouze ve dvou částech. V případě Cumberbatchova pokusu o pořízení fotografie s U2 a v rozhovoru o filmu *The Imitation Game*.

U prvního zmíněného případu je třeba vzít v potaz, že byl Cumberbatch nejprve v *The Graham Norton Show* a až potom přijal pozvání do pořadu Jimmyho Fallona. Proto lze na jeho tváři sledovat smích a pobavení v prvním případě (obrázek 85) a vcelku neutrální výraz v případě druhém (obrázek 86).

Obrázek 85 Cumberbatch reakce 1

Obrázek 86 Cumberbatch reakce 2

¹⁵⁵ TEGZE, O. Neverbální komunikace (2003), s. 303

Kvůli odlišnosti témat a různých hostů je detailní porovnávání projevů mimiky obtížné. V případě totožného hosta¹⁵⁶ však lze poměrně snadno porovnávat odlišnosti projevů při manifestaci obdobných emocí, jako například na obrázcích 21 a 22, 28 a 29 nebo 30 – 33. Z těchto případů lze vyvodit, že prostředí a osobnost moderátora ovlivňují mimiku pouze minimálně. Z několika výše zmíněných situací lze usoudit, že mimické výrazy jsou často natolik spontánní a těžko ovlivnitelné, že se v různých situacích za přítomnosti totožné emoce takřka shodují.

Jedním ze způsobů, jak od sebe oba pořady odlišit v rámci mimiky se jeví počet jednotlivých výrazů. Nejúspěšněji je možné spočítat, kolikrát se účastníci komunikační situace v obou pořadech smáli. Úsměvy se počítají obtížně z několika důvodů. Práci ztěžují například různé záběry kamer, které většinu času snímají pouze jednoho člověka nebo fakt, že je úsměv v západní kultuře pokládán za projev zdvořilosti, a někteří lidé ho mají na ústech neustále.

Počítání smíchu je usnadněno častým hlasitým projevem, který pomáhá smích identifikovat, i když obličej smějícího se není zrovna v záběru kamer. V pořadu Grahama Nortona bylo napočítáno na 181 případů smíchu, přičemž 69 patřilo moderátorovi a 112 hostům. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že se moderátor směje častěji, vzhledem k tomu, že na sedačce hostů sedí tři a v jednu chvíli až čtyři hosté zároveň, jsou tato čísla pochopitelná.

V pořadu *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon* bylo zaznamenáno 87 případů smíchu, přičemž 41 patřilo moderátorovi a 46 hostům. Tato zvláštní vyrovnanost je způsobena tím, že v době natáčení pořadu vedou rozhovor vždy přesně dva lidé. Proto jsou si tato dvě čísla velmi blízká.

Počty smíchu v případě *The Graham Norton Show* jsou téměř dvojnásobné oproti druhému pořadu. I tento fakt se dá vysvětlit několika způsoby. V případě *Tonight Show* má moderátor z kraje pořadu několikaminutový monolog, při kterém není přítomen žádný z hostů a jelikož celou dobu mluví moderátor, je logické, že se tolik nesměje vlastním vtipům.

Dalším faktorem může být i výše zmíněný fakt, že je u Nortonova pořadu přítomno několik hostů najednou, kteří se vzájemně doplňují a reagují na příběhy druhých a vytváří tím komické situace vyvolávající smích.

¹⁵⁶ V tomto případě Benedicta Cumberbatche

8. Závěr

Cílem této práce byla analýza a následná komparace neverbálních projevů ve vybraných dílech pořadů *The Graham Norton Show* a *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon*. Z analýzy vyplynulo, že oddělení neverbální komunikace od verbální složky je velmi obtížné a často až nemožné. Nelze interpretovat významy různých gest a výrazů, aniž by bylo jasné, k čemu se tyto pohyby vztahují.

Lze například zcela objektivně určit a porovnat velikosti studií a jejich vybavení a uspořádání. Prostory studií, kde se natáčí *The Graham Norton Show*, jsou větší a vybavenější než prostory amerického pořadu. Tyto skutečnosti ovlivňují průběh komunikace u obou zkoumaných pořadů, počínaje proxemikou a konče adaptačními gesty. V práci bylo zjištěno, že tyto neměnné neverbální vlivy mají největší dopad na proxemiku a posturiku.

Svým zařízením a aparaturou připomíná studio Nortonova pořadu obývací pokoj, kdežto studio, kde se natáčí Fallonův pořad působí více jako kancelář připravená pro přijímací pohovor. I tyto aspekty ovlivňují průběh komunikačního aktu, jak lze opět nejlépe pozorovat na posturice či proxemice. Hosté Grahama Nortona zaujímají uvolněnější pozice než na křesle v pořadu Jimmyho Fallona.

I samotné uspořádání studií do velké míry ovlivňuje neverbální komunikaci. Lze například pozorovat různá vytočení těla, do kterých se hosté dostávají kvůli umístění křesla v pořadu Jimmyho Fallona. Toto umístění pak ovlivňuje nejen posturiku hostů, ale i další neverbální projevy, jako je gestika, či dokonce mimika.

V obou pořadech se všichni hosté ve vztahu k moderátorovi po většinu času nachází v tak zvané sociální zóně. Pokud se host s moderátorem dostanou do menší vzdálenosti, je tomu tak z pravidla v případě předvádění či parodování nějaké situace. Výchozí komunikační situace obou pořadů se však liší počtem hostů přítomných najednou. Fakt, že jsou v *The Graham Norton Show* přítomni až tři hosté zároveň, celý komunikační proces dost zásadně ovlivňuje, a to jak v rámci komunikace verbální, tak neverbální.

Při komparaci pohybů rukou a nohou bylo mimo jiné zjištěno, že v pořadu Jimmyho Fallona je hosty i moderátorem užíváno méně gest s ilustrační a regulační funkcí, než v případě britského pořadu. Hlavním aspektem, který ovlivňoval četnost ilustračních gest, je s největší pravděpodobností zařízení studia, konkrétně křeslo, ve kterém hosté sedí. Hosté v něm musí zaujímat nepřírozeně vytočenou pozici, pokud se chtějí dívat moderátorovi do tváře a různá

gesta se jim vykonávají hůře. Oproti britskému pořadu není ani spodní část těl Fallonových hostů „skryta“ před publikem. Dalším důvodem pro nižší počet těchto gest ve Fallonově pořadu je fakt, že hosté jsou na podiu kratší dobu, než je tomu v případě britského pořadu. Mají tak méně unavená mluvidla a nemusí se tak často uchýlovat ke gestikulaci. Menší frekvence regulátorů je pak způsobena menším počtem hostů zároveň.

Dalším aspektem vhodným ke komparaci byl počet projevů smíchu.. Díky analýze bylo zjištěno, že na počet projevů smíchu má vliv nejen tematika rozhovorů, ale počet účastníků komunikačního aktu.

Také bylo zjištěno, že jednotlivé osoby mají zažitý vlastní soubor neverbálních projevů, které používají při setkání s různými podněty. Tento fakt se prokázal na Benedictu Cumberbatchovi, který byl hlavním pojítkem mezi oběma pořady. Stejným způsobem svrašťoval obočí při zamyšlení, stejným způsobem naznačoval velikosti, a dokonce i jeho smích a úsměv se vyznačovaly určitými podobnostmi, nezávisle na prostředí či osobě moderátora. Pohyby mimických svalů jsou totiž často natolik spontánní, že se prakticky nadají ovládnout. Právě kvůli této vlastnosti tak lze pozorovat podobné, či dokonce identické výrazy na tváři jednoho aktéra v odlišných situacích.

Je zřejmé, že analýzu a následnou komparaci ovlivňovaly různé záběry kamer, jelikož často zabíraly postavy v polocelku, v okolí ramen a hlavy, což znemožňovalo analýzu pohybů rukou nebo posturiky, a navíc se většinu času soustředily pouze na jednoho účastníka komunikační situace, což bránilo analýze neverbální komunikace ostatních aktérů. Hosté i moderátoři se záběry různých kamer pracují. Moderátoři navíc mají většinou přesnou představu o tom, která kamera je zrovna zabírá, a dokážou se okamžitě zorientovat, pokud je třeba záběry vystřídat.

Pokud ovšem v rámci nějaké scény či vyprávění příběhu mají na konkrétní kameru promlouvat hosté, musí jim moderátoři často ukázat, která kamera je právě zabírá. Stejným způsobem pracuje s přítomností kamer i Jimmy Fallon, rozdíl je pouze u hostů, kteří mají díky menšímu počtu kamer jednodušší práci než v případě Nortonova pořadu.

Jelikož byly analyzovány vybrané epizody obou pořadů, není možné nová zjištění generalizovat. Nelze tvrdit, že dané gesto se používá za dané situace, a že na daný podnět se reaguje daným výrazem. Užití některých aspektů neverbální komunikace se mění i v rámci jedinců, kteří je užívají. Záleží na širokém spektru proměnných, které na danou osobu v určité chvíli působí.

9. Zdroje

9. 1. Prameny

The Graham Norton Show: Vysíláno na televizní stanici BBC One 24. října 2014, hosté Benedict Cumberbatch, Miranda Hart, Timothy Spall, Adam Levine.

The Tonight Show Starring Jimmy Fallon: Vysíláno na televizní stanici NBC 17. listopadu 2014, hosté Jim Carrey, Benedict Cumberbatch, Alisson Williams.

9. 2. Literatura

DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. 1. vyd. [i.e. 2. vyd.]. Praha: Grada, 2008. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2018-0.

EKMAN, Paul a Wallace V. FRIESEN. *Emoce pod maskou: poznám, co si myslíš, podle toho, jak se tváříš*. I. vydání. Překlad Jiří Fadrný. Brno: BizBooks, 2015. ISBN 978-80-265-0422-1.

EKMAN, Paul a Wallace V. FRIESEN. *Unmasking the face: a guide to recognizing emotions from facial clues*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1975. ISBN 0139381759.

EKMAN, Paul a Wallace V. FRIESEN. The Repertoire of Nonverbal Behavior: Categories, Origins, Usage, and Coding. *Semiotica*, 1969, 1(1), s. 49-98

GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo: sebeprezentace v každodenním životě*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999. ISBN 80-902482-4-1.

HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-763-9.

KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. Studijní texty. ISBN 80-86429-39-3.

KLEIN, Zdeněk. *Atlas sémantických gest*. Vyd. 1. Praha: HZ editio, 1998. ISBN 80-86009-21-1.

KNAPP, Mark L. a Judith A. HALLOVÁ. *Nonverbal communication in human interaction*. 7th ed. Boston, MA: Wadsworth, Cengage Learning, 2010. ISBN 0495568694.

KNAPP, Mark L. *Nonverbal communication in human interaction*. 2d ed. New York: Holt, Rinehart and Winston, c1978. ISBN 0030899621.

KOŘENSKÝ, Jan, Jana HOFFMANNOVÁ a Olga MÜLLEROVÁ. *Analýza komunikačního procesu a textu: učební text pro výběrové semináře filologických oborů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-4032-3.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Neverbální komunikace: řeč pohledů, úsměvů a gest*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

LAMSER, Václav. *Komunikace a společnost: úvod do teorie společenské komunikace*. 1. vyd. Praha: Academia, 1969.

MORREALE, Sherwyn, P. – SPITZBERG, Brian, H. – BARGE, Kevin, J. *Human Communication: Motivation, Knowledge, and Skills*. [E-book], Belmont: Thomson Learning, 2007. Dostupné z: <http://bookzz.org/book/1251469/062f4b>

PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0497-1.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3568-9.

TEGZE, Oldřich. *Neverbální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Computer Press, 2003. Business books (Computer Press). ISBN 80-7226-429-X.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-387-1.

VYMĚTAL, Jan. *Průvodce úspěšnou komunikací: efektivní komunikace v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. Manažer. ISBN 978-80-247-2614-4.

WATZLAWICK, Paul, Janet Beavin BAVELAS a Don D JACKSON. *Pragmatika lidské komunikace: interakční vzorce, patologie a paradoxy*. 2., rev. vyd., 1. v Newton Books. Překlad Barbora Janečková, Zbyněk Vybíral. Brno: Newton Books, 2011. Gaia. ISBN 978-80-87325-00-1.

9. 3. Internetové zdroje

Biography: Jay Leno biography [online]. [cit. 2016-04-18] Dostupné z: <http://www.biography.com/people/jay-leno-9542191#the-tonight-show>

Biography: Jimmy Fallon biography [online]. [cit. 2016-04-18] Dostupné z: <http://www.biography.com/people/jimmy-fallon-11818465>

Center for nonverbal studies [online]. [cit. 2016-04-18] Dostupné z: <http://center-for-nonverbal-studies.org/>

Contact music: Graham Norton [online]. [cit. 2016-04-18] Dostupné z: <http://www.contactmusic.com/graham-norton>

Graham Norton's new chatshow drowns out rivals. The Guardian. [online]. [cit. 2016-06-09] Dostupné z: <http://www.theguardian.com/media/2010/oct/25/graham-norton-show-tv-ratings/>

London studios [online]. [cit. 2016-04-18] Dostupné z: <http://www.londonstudios.co.uk/>

The Tonight Show. NBC [online]. [cit. 2016-04-18] Dostupné z: <http://www.nbc.com/the-tonight-show/about/>

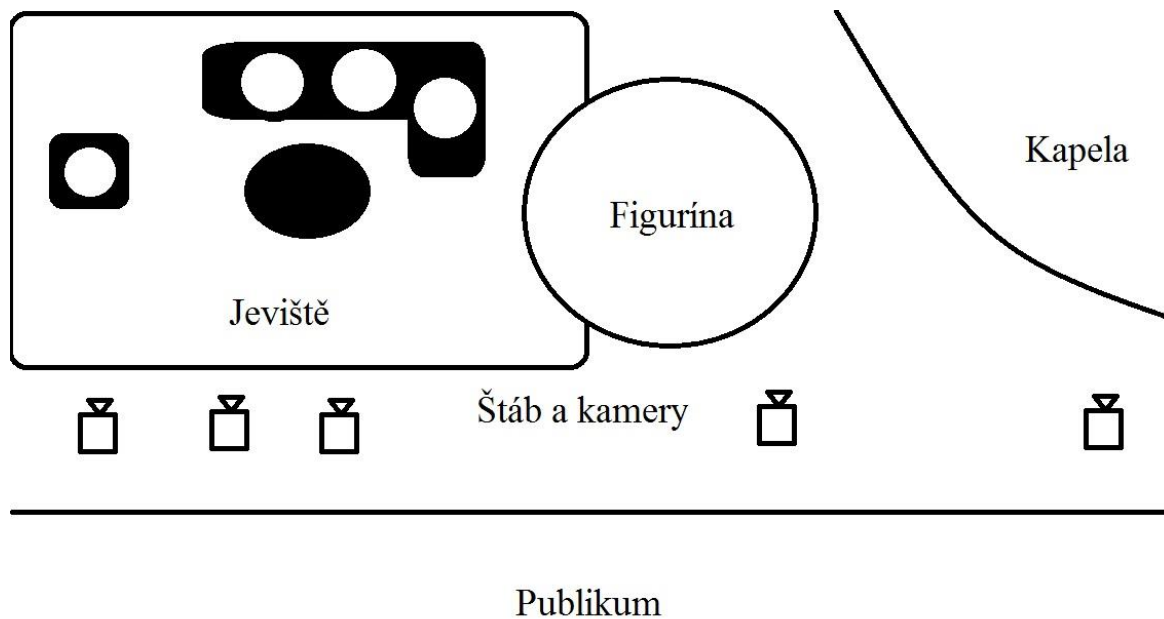
Who's Winning the Late-Night Ratings Battle? A Look at the Numbers. Variety. [online]. [cit. 2016-06-09] Dostupné z: <http://variety.com/2015/tv/news/late-night-ratings-stephen-colbert-jimmy-fallon-kimmel-1201656805/>

10. Seznam příloh

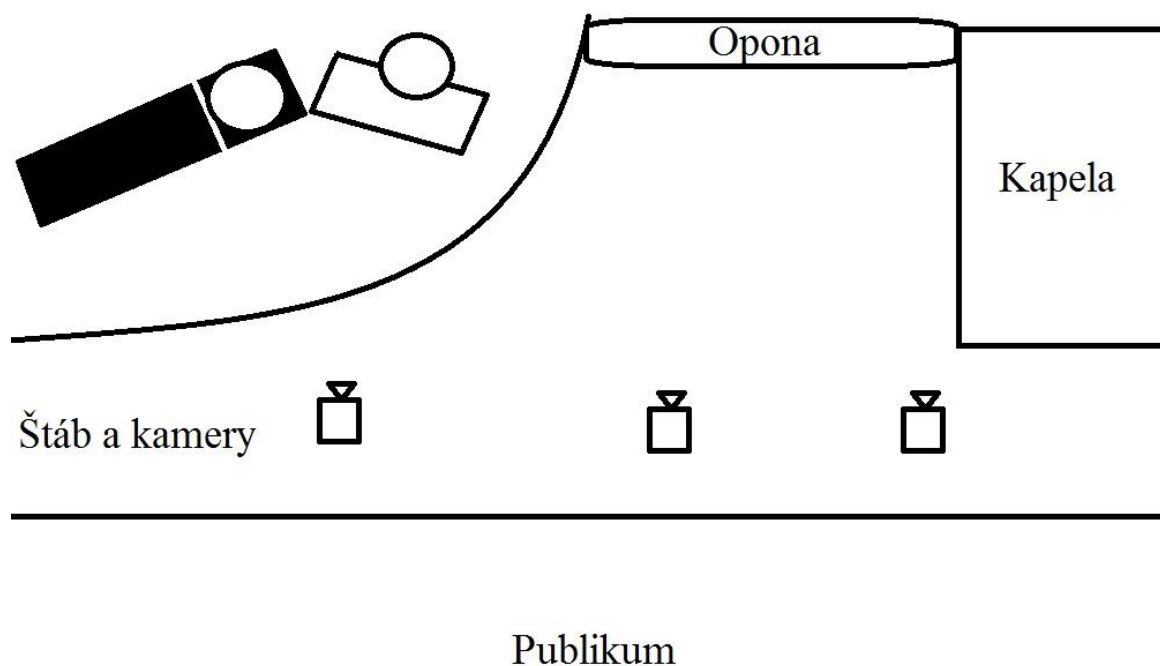
10. 1. Schéma uspořádání studia *The Graham Norton Show*
10. 2. Schéma uspořádání studia *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon*
10. 3. Videozáznamy vybraných epizod obou pořadů
10. 4. Transkripty vybraných epizod obou pořadů

11. Přílohy

11. 1. Schéma uspořádání studia *The Graham Norton Show*

11. 2. Schéma uspořádání studia *The Tonight Show Starring Jimmy Fallon*

11. 3. Videozáznamy vybraných epizod obou pořadů jsou k dispozici na přiloženém DVD.

11. 4. Transkripty vybraných epizod obou pořadů jsou k dispozici na přiloženém DVD.